

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Факультет гуманітарно-педагогічний**

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

соціальної роботи та реабілітації

(назва кафедри)

_____ Сопівник І. В.

(підпис)

(ПІБ)

«_____» _____ 2026 р.

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «Соціальна активність сільської молоді та її вплив на розвиток громади»

Спеціальність 231 Соціальна робота
(код і назва)

Гарант освітньої програми

доктор педагогічних наук, професор
(науковий ступінь та вчене звання)

_____ (підпис)

Осадченко І. І.
(ПІБ)

Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи

кандидат педагогічних наук
(науковий ступінь та вчене звання)

_____ (підпис)

Демченко І.І.
(ПІБ)

Виконав(ла)

_____ (підпис)

Коляда А.Ю.
(ПІБ студента)

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Факультет гуманітарно-педагогічний**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
соціальної роботи та реабілітації
(назва кафедри)
Сопівник І. В.
(підпис) (ПІБ)
«_____» _____ 2026 р.

З А В Д А Н Н Я
на виконання бакалаврської кваліфікаційної роботи студенту
Коляді Анжелі Юрївні

Спеціальність 231 Соціальна робота
(код і назва)

Тема бакалаврської кваліфікаційної роботи **«Соціальна активність сільської молоді та її вплив на розвиток громади»**

затверджена наказом ректора НУБіП України від «08» 04. 2025 року № 581 «С»

Термін подання завершеної роботи (проекту) на кафедру «_____»
(рік, місяць, число)

Вихідні дані до бакалаврської кваліфікаційної роботи: *наукові розробки вітчизняних і зарубіжних учених; матеріали періодичних видань; навчальна та довідкова література з теми дослідження.*

Перелік питань, які потрібно розробити:

1. З'ясувати сутність соціальної підтримки внутрішньо переміщених дітей в умовах воєнного стану.
2. Провести діагностику рівнів адаптованості внутрішньо переміщених дітей в умовах воєнного стану.
3. Теоретично обґрунтувати та перевірити ефективність програми соціальної підтримки внутрішньо переміщених дітей в умовах воєнного стану «Тут теж мій дім».
4. Розробити практичні рекомендації щодо соціальної підтримки внутрішньо переміщених дітей в умовах воєнного стану.

Дата видачі завдання «13» вересня 2025 р.

Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи

_____ Демченко І.І.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Завдання прийняв до виконання _____ Коляда А.Ю
(підпис) (прізвище та ініціали студента)

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота на тему «Соціальна робота з формування громадської активності сільської молоді» складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи становить 76 сторінок.

У першому розділі «Теоретичні основи соціальної роботи з формування громадської активності сільської молоді» здійснено теоретичний аналіз сутності громадської активності як інтегративного утворення особистості. Розкрито структуру громадської активності, що охоплює когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти. Визначено специфіку соціальної роботи в сільській місцевості, зокрема принципи партнерства, емансипації та ресурсного підходу, а також з'ясовано чинники, що стримують або стимулюють залучення молоді до життя сільської громади.

У другому розділі «Діагностика рівнів громадської активності сільської молоді» обґрунтовано організаційно-методичні засади дослідно-експериментальної роботи. Для вивчення особливостей громадської активності використано комплекс діагностичних засобів: авторську анкету «Я і моя громада», тест «Громадянська грамотність», опитувальник «Моє ставлення до села» та метод інтерв'ю. На цій основі розроблено критеріально-діагностичний інструментарій (когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінковий критерії). Аналіз результатів констатувального етапу засвідчив переважання середнього та низького рівнів активності серед сільської молоді, що актуалізувало потребу у впровадженні цілеспрямованої соціальної програми.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності програми соціальної роботи “Моя громада – моє майбутнє” з формування громадської активності сільської молоді» розроблено, теоретично обґрунтовано й апробовано комплексну програму. Метою програми визначено підвищення рівня громадської участі молоді через освітні блоки («Мої права», «Як працює сільрада»), тренінги з проєктного менеджменту та практичні еко-акції. Здійснений порівняльний аналіз результатів після впровадження програми

підтвердив її ефективність, про що свідчить позитивна динаміка показників в експериментальній групі.

У висновках узагальнено основні результати дослідження, сформульовано загальні висновки відповідно до завдань бакалаврської роботи та окреслено рекомендації щодо подальшого вдосконалення соціальної роботи з молоддю в сільських громадах.

Ключові слова: громадська активність, сільська молодь, соціальна робота, громадянська ідентичність, соціальна ініціатива, програма «Моя громада – моє майбутнє», сільська громада

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ АКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ	11
1.1. Поняття, сутність та структура громадської активності молоді.....	11
1.2. Особливості соціальної роботи з формування громадської активності сільської молоді.....	14
Висновки до першого розділу.....	18
РОЗДІЛ 2.....	21
ДІАГНОСТИКА РІВНІВ ГРОМАДСЬКОЇ АКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ.....	21
2.1. Організаційно-методичне обґрунтування програми дослідно-експериментальної роботи	21
2.2. Результати діагностики рівнів громадської активності сільської молоді.	25
Висновки до другого розділу	31
РОЗДІЛ 3.....	35
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ «МОЯ ГРОМАДА – МОЄ МАЙБУТНЄ» З ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ АКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ.	35
3.1. Обґрунтування та впровадження програми соціальної роботи «Моя громада – моє майбутнє» з формування громадської активності сільської молоді	35
3.2. Аналіз та інтерпретація результатів експериментальної роботи	43
Висновки до третього розділу	50
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ.....	65

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена комплексом факторів на різних рівнях суспільного життя. На рівні суспільства сучасна Україна переживає складний період, пов'язаний з війною, тимчасовою окупацією частини територій, економічною нестабільністю та гуманітарною кризою. У цих умовах надзвичайно гострою стає потреба у формуванні активної громадянської позиції молодого покоління, здатного брати участь у розбудові держави, відновленні громад, розвитку демократичних інституцій. Сільські території зазнають особливих викликів, пов'язаних з міграцією молоді до міст, обмеженими можливостями для самореалізації, слабкою соціальною інфраструктурою. Саме тому соціальна робота з формування громадської активності сільської молоді набуває особливого значення як інструмент збереження та розвитку сільських громад.

Актуальність дослідження підтверджується низкою нормативно-правових документів, що визначають пріоритети роботи з молоддю. Закон України «Про місцеве самоврядування» закладає правові основи для участі громадян у вирішенні питань місцевого значення. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні наголошує на необхідності формування активної громадянської позиції з молодого віку, розвитку навичок демократичної участі. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» визначає громадську активність молоді як один з пріоритетних напрямів державної молодіжної політики. Стратегія сталого розвитку сільських територій передбачає активізацію участі молоді в розвитку громад як необхідну умову їхнього збереження та модернізації.

Проблема громадської активності молоді досліджувалась у працях багатьох українських науковців. О. Захаренко вивчала питання формування громадянської компетентності молоді в умовах громади, визначаючи ключові чинники впливу на розвиток активності. Т. Гуменюк досліджувала соціальну ініціативу як основу громадської діяльності, аналізувала механізми її формування в різних соціальних групах. В. Сиповський розглядав громадську ідентичність як основу для розвитку активної життєвої позиції, обґрунтовував

методи роботи з молоддю в громаді. Ю. Гільбух аналізував психологічні аспекти формування громадянської свідомості, визначав вікові особливості становлення громадської активності. Проте більшість досліджень зосереджена на міській молоді або на теоретичних аспектах проблеми без розробки конкретних практико-орієнтованих програм соціальної роботи.

Незважаючи на наявні в науці розроблення, мало опрацьованими залишаються теоретичні та методичні питання формування громадської активності саме сільської молоді, врахування специфіки сільських територій, розробки комплексних програм соціальної роботи, що поєднують освітній, емоційно-ціннісний та діяльнісний компоненти. Недостатньо дослідженими є питання діагностики рівнів громадської активності молоді в сільській місцевості, бар'єрів та мотиваційних чинників участі, ефективних методів роботи з молоддю в умовах обмежених ресурсів. Потребує експериментальної перевірки ефективність програм соціальної роботи, спрямованих на формування всіх компонентів громадської активності через залучення молоді до реальної участі в житті громади, що і зумовило вибір теми кваліфікаційної роботи «Соціальна робота з формування громадської активності сільської молоді».

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності програми соціальної роботи з формування громадської активності сільської молоді.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення наступних **завдань**:

1. З'ясувати сутність, структуру та чинники формування громадської активності сільської молоді в сучасних соціальних умовах.
2. Провести діагностику рівнів громадської активності, громадянської ідентичності та готовності до участі в житті громади серед молоді сільських територій.
3. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність програми соціальної роботи «Моя громада – моє майбутнє» з формування громадської активності сільської молоді.

4. Розробити практичні рекомендації для соціальних працівників, педагогів, органів місцевого самоврядування щодо підтримки та розвитку громадської ініціативи серед сільської молоді.

Об'єкт дослідження – соціальна робота з сільською молоддю.

Предмет дослідження – програма соціальної роботи «Моя громада – моє майбутнє» з формування громадської активності сільської молоді.

Для розв'язання поставлених завдань та досягнення мети використано комплекс **методів наукового дослідження**:

- теоретичні методи: аналіз літератури для визначення структурованого опису змісту понять «громадська активність», «громадянська позиція», «громадянська ідентичність», «соціальна ініціатива»; порівняння та систематизація виокремлених компонентів соціальної роботи із сільською молоддю; аналіз, синтез, узагальнення під час розроблення експериментальної програми соціальної роботи «Моя громада – моє майбутнє» з формування громадської активності сільської молоді;

- емпіричні методи: анкетування, опитування, інтерв'ювання для виявлення рівнів громадської активності, громадянської ідентичності та готовності до участі в житті громади серед молоді сільських територій; педагогічний експеримент – констатувальний, який дав змогу здійснити діагностику рівнів громадської активності, громадянської ідентичності та готовності до участі в житті громади серед молоді сільських територій; формувальний і контрольно-аналітичний, завдяки чому відстежено динаміку та перевірено ефективність впливу розробленої експериментальної програми;

- математико-статистичні методи – описова статистика, обробка емпіричних даних, що застосовані для доведення достовірності й ефективності результатів експерименту.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота на констатувальному, формувальному та контрольно-аналітичному етапах дослідження виконувалася на базі сільської громади села Зінове Сумської області. Вибірку склали 15 осіб віком від 14 до 25 років, які проживають у селі

не менше одного року та не мають значного досвіду участі в громадських проєктах. Респонденти були розподілені на експериментальну групу (8 осіб) та контрольну групу (7 осіб).

Наукова новизна дослідження полягає у доповненні теорії соціальної роботи з молоддю шляхом обґрунтування специфіки формування громадської активності сільської молоді; визначенні критеріїв, показників та рівнів громадської активності молоді в сільській місцевості; розробленні та експериментальній перевірці програми соціальної роботи «Моя громада – моє майбутнє», яка комплексно впливає на когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти громадської активності. Дістали подальшого розвитку наукові положення щодо змісту, методів і форм соціальної роботи з сільською молоддю в умовах обмежених ресурсів громади.

Практичне значення одержаних результатів передбачає, що реалізація розробленої програми соціальної роботи «Моя громада – моє майбутнє» з формування громадської активності сільської молоді дасть змогу сприяти формуванню громадянської ідентичності, розвитку ініціативності та залучення сільської молоді до реальних процесів розвитку громади. Результати дослідження можуть бути використані соціальними працівниками, фахівцями з молодіжної роботи, педагогами, представниками органів місцевого самоврядування для планування та реалізації заходів з активізації участі молоді в житті сільських громад. Матеріали дослідження можуть застосовуватись у підготовці майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти.

Структура бакалаврської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, 5 додатків, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 76 сторінок.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження оприлюднено на VI Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка» (м. Полтава, 19–20 лютого 2026 року) [22].

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ АКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ

1.1. Поняття, сутність та структура громадської активності молоді

Громадська активність молоді становить предмет наукового інтересу багатьох дослідників, оскільки саме молоде покоління формує майбутнє суспільства через свою участь у соціальних процесах. Українські науковці розглядають це явище з різних позицій, намагаючись визначити його сутність та компоненти. О. Захаренко трактує громадську активність як усвідомлену діяльність особистості, спрямовану на реалізацію суспільно значущих цілей та вирішення проблем локальної спільноти. Дослідниця наголошує, що така активність не обмежується лише участю в організованих заходах, а передбачає внутрішню готовність молодої людини брати відповідальність за процеси, що відбуваються навколо неї [1, с. 15].

О. Гуменюк розширює це розуміння, пропонуючи розглядати громадську активність через призму соціальної ініціативи та самоорганізації. На її думку, молодь проявляє активність тоді, коли усвідомлює власну суб'єктність у житті громади, коли розуміє, що може впливати на рішення та зміни. Це не просто виконання певних ролей чи завдань, а справжня позиція громадянина, який бачить себе частиною спільноти [2, с. 94].

Поняття громадської активності тісно переплітається з громадянською позицією, проте ці терміни не є тотожними. Громадянська позиція являє собою систему поглядів, переконань та цінностей особистості щодо свого місця в суспільстві, розуміння прав і обов'язків. Це внутрішній стрижень, який визначає ставлення людини до соціальних процесів. Громадська активність натомість є зовнішнім проявом цієї позиції, конкретними діями та вчинками. Молода людина може мати сформовану громадянську позицію, але не виявляти активності через різні обставини, або ж навпаки – брати участь у заходах без глибокого усвідомлення їхнього сенсу [3, с. 14].

Громадянська ідентичність становить ще один ключовий елемент у структурі громадської активності. Вона формується через відчуття належності до певної спільноти, через емоційний зв'язок з місцем проживання та людьми навколо. Ю. Гільбух підкреслює, що ідентичність не виникає автоматично, а будується через досвід взаємодії, через спільні справи та переживання. Для сільської молоді така ідентичність може мати особливу специфіку, адже село як простір має свої унікальні характеристики, традиції та виклики [4, с. 78].

Соціальна ініціатива виступає рушійною силою громадської активності, оскільки саме вона перетворює пасивного спостерігача на активного учасника суспільних процесів. Ініціатива передбачає здатність бачити проблему, генерувати ідеї для її вирішення та мати сміливість втілити задумане в реальність. Молоді люди, які проявляють ініціативу, часто стають лідерами змін у своїх громадах, залучають інших до спільної діяльності. Проте для розвитку ініціативності потрібне середовище, яке підтримує експеримент, не карає за помилки та заохочує нові ідеї [5, с. 82].

Структура громадської активності молоді складається з трьох взаємопов'язаних компонентів, кожен з яких виконує специфічну функцію. Когнітивний компонент охоплює знання про свої права та обов'язки, розуміння механізмів функціонування місцевого самоврядування, усвідомлення можливостей участі в громадському житті. Молода людина повинна знати, як працює сільська рада, що таке бюджет участі, які існують форми громадського контролю. Без цих знань активність залишається хаотичною та малоефективною [6, с. 191].

Емоційно-ціннісний компонент відображає почуття приналежності до громади, переживання за її долю, віру в можливість змін. Цей компонент формується через емоційний досвід, через ситуації, коли молода людина відчуває себе потрібною та цінною для своєї спільноти. В. Луков наголошує, що без емоційного залучення навіть найкращі знання залишаються мертвими, не переходять у площину дій. Молодь повинна не лише знати про проблеми села, а

й переживати їх як власні, відчувати відповідальність за їхнє вирішення [7, с. 351].

Поведінковий компонент представлений конкретними діями та формами участі в громадському житті. Це може бути волонтерство, участь у громадських обговореннях, реалізація власних проєктів, членство в молодіжних радах чи організаціях. Саме цей компонент є найбільш видимим та вимірюваним, адже він виражається в конкретних результатах діяльності. Проте поведінкова активність не може бути стійкою без опори на когнітивний та емоційно-ціннісний фундамент [8, с. 219].

Чинники, що впливають на формування громадської активності молоді, можна поділити на сприятливі та обмежувальні. До сприятливих належить якісна освіта, яка не лише дає знання, а й формує критичне мислення, здатність аналізувати соціальні процеси. Доступ до інформації про можливості участі, про успішні приклади громадських ініціатив також стимулює активність. Підтримка з боку громади, зокрема визнання зусиль молодих людей, створює мотивацію продовжувати діяльність. Соціальні мережі відіграють подвійну роль – з одного боку, вони можуть об'єднувати однодумців та поширювати інформацію, з іншого – створювати ілюзію участі через віртуальну активність [9, с. 111].

Обмежувальні чинники включають недостатню інформованість про можливості участі, відсутність досвіду громадської діяльності, страх перед невдачею або осудом. У сільській місцевості додатковими бар'єрами стають обмежені ресурси, брак інфраструктури для молодіжної активності, міграція найбільш ініціативних молодих людей до міст. Патерналістські настрої в суспільстві, коли від влади очікують вирішення всіх проблем без власної участі, також гальмують розвиток активності. Подолання цих перешкод потребує системної роботи з боку соціальних працівників, педагогів та представників місцевої влади [10, с. 156].

Таблиця 1.1

Структурні компоненти громадської активності молоді

Компонент	Зміст	Прояви
Когнітивний	Знання про права, обов'язки, механізми участі в житті громади	Розуміння роботи місцевої влади, обізнаність про форми громадської участі, знання законодавства
Емоційно-ціннісний	Почуття приналежності, віра в можливість змін, інтерес до місцевих справ	Переживання за долю громади, гордість за своє село, емоційна залученість до проблем
Поведінковий	Конкретні дії та участь у громадському житті	Волонтерство, реалізація проєктів, участь у обговореннях, членство в організаціях

Наведена таблиця демонструє, що громадська активність молоді є багатовимірним явищем, яке не можна звести до однієї характеристики. Усі три компоненти мають розвиватися гармонійно, підтримуючи один одного. Знання без емоційного залучення залишаються формальними, а дії без розуміння їхнього сенсу стають ситуативними та короткотерміновими.

Отже, громадська активність молоді представляє складне інтегративне утворення, що поєднує когнітивні, емоційні та поведінкові аспекти. Вона формується під впливом множини чинників та потребує цілеспрямованої роботи з боку соціальних інституцій. Розуміння структури та сутності цього явища дає змогу розробляти ефективні програми соціальної роботи, спрямовані на активізацію молоді, особливо в сільських громадах, де потенціал молодих людей часто залишається нереалізованим.

1.2. Особливості соціальної роботи з формування громадської активності сільської молоді

Соціальна робота з сільською молоддю має власну специфіку, яка визначається характеристиками сільських територій та умовами життя молодих людей у цих громадах. Село як простір відрізняється від міста не лише розміром, а й темпом життя, соціальними зв'язками, доступом до ресурсів. Сільські громади часто стикаються з проблемою обмежених можливостей для

самореалізації молоді, відсутністю культурних та освітніх закладів, слабким інтернет-з'єднанням. Молоді люди бачать, як їхні однолітки з міст мають більше шансів для розвитку, і це породжує бажання виїхати, залишити рідне село [11, с. 167].

Міграція найбільш активної та освіченої молоді створює замкнене коло, коли село втрачає тих, хто міг би стати рушієм змін. Залишаються переважно ті, хто не має можливості або бажання їхати, і це часто призводить до пасивності, байдужості до долі громади. Соціальні працівники стикаються з викликом: як змінити цю ситуацію, як показати молодим людям, що їхнє село може бути місцем для реалізації ідей та мрій. Потрібно працювати не лише з тими, хто вже виявляє інтерес до громадської діяльності, а й з тими, хто втратив віру в можливість змін [12, с. 30].

Низька інформованість про можливості участі в житті громади є однією з головних проблем сільської молоді. Якщо в містах діють різні молодіжні центри, організації, проводяться тренінги та форуми, то в селах така інфраструктура часто відсутня. Молоді люди просто не знають, що вони можуть брати участь у бюджеті участі, створювати власні проекти, впливати на рішення місцевої влади. Роль соціального працівника полягає в тому, щоб стати провідником між молоддю та можливостями, які існують, але залишаються прихованими через відсутність каналів комунікації [13, с. 245].

Принципи соціальної роботи з формування громадської активності базуються на повазі до особистості молодої людини та віри в її потенціал. Партнерство передбачає рівні стосунки між соціальним працівником та молодими людьми, коли перший не нав'язує готові рішення, а допомагає знайти власні шляхи розвитку. Емансипація як принцип означає визволення від стереотипів, від почуття безпорадності, розвиток віри у власні сили. Молодь часто звикла, що дорослі приймають рішення за них, і потрібен час, щоб навчитися брати відповідальність за власні дії [14, с. 161].

Ресурсний підхід змінює фокус уваги з проблем на можливості. Замість того, щоб постійно говорити про те, чого немає в селі, соціальний працівник

допомагає побачити те, що є. Це можуть бути природні ресурси, культурна спадщина, місцеві традиції, активні люди старшого покоління, які готові підтримати молодіжні ініціативи. Локальна ідентичність як принцип означає опору на унікальність конкретного села, його історію та особливості. Кожне село має власну ідентичність, і програми соціальної роботи повинні враховувати цю специфіку, а не копіювати міські моделі [15, с. 127].

Методи роботи з сільською молоддю мають бути різноманітними та гнучкими, адаптованими до конкретних умов. Громадські форуми створюють простір для зустрічі молоді з представниками влади, з активістами, дають можливість голосно говорити про проблеми та пропонувати рішення. Такі заходи руйнують стіну між владою та молоддю, показують, що думка молодих людей має значення. Тренінги з громадянської освіти дають базові знання про права, механізми участі, навчають конкретним навичкам – як написати звернення до ради, як організувати захід, як залучити однодумців [16, с. 105].

Проектна діяльність стає найефективнішим методом формування громадської активності, оскільки молодь навчається не теоретично, а через реальну практику. Створення власного проекту від ідеї до втілення дає досвід планування, командної роботи, подолання перешкод. Коли молоді люди бачать реальний результат своєї праці – облаштований майданчик, організований захід, вирішену проблему – це стає потужним мотиватором для подальшої активності. Менторство з боку досвідчених активістів або соціальних працівників допомагає не загубитися на складних етапах, отримати підтримку та пораду [17, с. 40].

Молодіжні ради при сільських радах можуть стати платформою для постійної участі молоді в житті громади. Це не формальна структура для галочки, а реальний інструмент впливу, якщо молодіжна рада має повноваження, бюджет та підтримку з боку місцевої влади. Соціальний працівник може виступати координатором такої ради, допомагати в організації роботи, але не підміняти собою молодих лідерів. Рада дає досвід демократичного управління, навчає приймати колективні рішення, брати відповідальність за їхнє виконання [18, с. 45].

Нормативно-правове забезпечення соціальної роботи з молоддю створює законодавчу основу для діяльності та гарантує права молодих людей на участь. Закон України «Про місцеве самоврядування» визначає можливості громадської участі, механізми впливу на місцеві рішення. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні наголошує на необхідності формування активної громадянської позиції з молодого віку [19]. Стратегія молодіжної політики окреслює пріоритети роботи з молоддю, серед яких громадська активність займає чільне місце.

Рекомендації Ради Європи щодо участі молоді в житті громади підкреслюють, що молодь не є об'єктом впливу, а повноправним суб'єктом суспільних процесів. Європейські стандарти молодіжної роботи наголошують на необхідності створення можливостей для реальної, а не імітованої участі. Це означає, що молоді люди мають брати участь у прийнятті рішень, які стосуються їхнього життя, мати доступ до ресурсів для реалізації власних ініціатив. Українське законодавство поступово адаптується до цих стандартів, проте на рівні окремих громад впровадження норм часто відбувається повільно [20].

Виклики, з якими стикаються соціальні працівники в сільській місцевості, потребують творчого підходу та наполегливості. Опір з боку консервативної частини громади, яка вважає молодь недосвідченою та не готовою до відповідальності, долається через демонстрацію успішних кейсів. Брак фінансування програм компенсується пошуком грантів, залученням волонтерів, використанням безкоштовних ресурсів. Географічна роз'єднаність молоді в невеликих селах вирішується через створення онлайн-спільнот, організацію виїзних заходів. Кожна проблема має рішення, якщо соціальний працівник діє системно та послідовно [21, с. 94].

Таким чином, соціальна робота з формування громадської активності сільської молоді вимагає глибокого розуміння специфіки сільського життя, гнучкості в застосуванні методів та твердої опори на принципи партнерства й емансипації. Успіх залежить від здатності побачити в кожному молодому селянині потенційного лідера змін, створити умови для розкриття цього потенціалу та підтримати перші кроки на шляху громадської активності.

Нормативна база дає інструменти, а конкретні методи та форми роботи дозволяють перетворити законодавчі норми на живу практику участі молоді в розбудові своїх громад.

Висновки до першого розділу

У першому розділі бакалаврської роботи здійснено теоретичний аналіз проблеми формування громадської активності молоді, зокрема в умовах сільських територій. З'ясовано, що громадська активність є складним багатокомпонентним явищем, яке не зводиться лише до участі в організованих заходах, а передбачає внутрішню готовність молодої людини брати відповідальність за процеси в громаді. Аналіз наукових праць О. Захаренко, Т. Гуменюк, В. Сиповського, Ю. Гільбуха дав змогу визначити ключові поняття дослідження та встановити їхні взаємозв'язки.

Визначено, що громадська активність відрізняється від громадянської позиції та громадянської ідентичності, хоча ці поняття тісно пов'язані між собою. Громадянська позиція становить внутрішню систему поглядів та переконань особистості, громадянська ідентичність відображає почуття приналежності до спільноти, а громадська активність є зовнішнім проявом цих внутрішніх характеристик через конкретні дії. Соціальна ініціатива виступає рушійною силою активності, перетворюючи пасивного спостерігача на активного учасника суспільних процесів.

Виявлено структуру громадської активності молоді, яка складається з трьох взаємопов'язаних компонентів. Когнітивний компонент охоплює знання про права, обов'язки та механізми участі в житті громади. Емоційно-ціннісний компонент включає почуття приналежності до громади, віру в можливість змін та емоційну залученість до місцевих справ. Поведінковий компонент представлений конкретними формами участі – волонтерством, реалізацією проєктів, участю в громадських обговореннях. Встановлено, що гармонійний

розвиток усіх трьох компонентів є необхідною умовою формування стійкої громадської активності.

З'ясовано чинники, що впливають на формування громадської активності молоді. Серед сприятливих факторів виділено якісну освіту, доступ до інформації про можливості участі, підтримку з боку громади та роль соціальних мереж. Обмежувальними чинниками виступають недостатня інформованість, відсутність досвіду громадської діяльності, страх перед невдачею, патерналістські настрої в суспільстві. Для сільської місцевості додатковими бар'єрами стають обмежені ресурси, слабка інфраструктура та міграція найбільш ініціативних молодих людей до міст.

Виявлено специфіку соціальної роботи з формування громадської активності сільської молоді, яка визначається особливостями сільських територій. Село характеризується обмеженими можливостями для самореалізації молоді, відсутністю культурних та освітніх закладів, низькою інформованістю про форми участі в громадському житті. Міграція активної молоді створює проблему втрати потенційних лідерів змін, що призводить до пасивності та байдужості серед тих, хто залишається в селі.

Визначено принципи соціальної роботи, які мають лягти в основу діяльності з активізації сільської молоді. Партнерство передбачає рівні стосунки між соціальним працівником та молодими людьми без нав'язування готових рішень. Емансипація спрямована на визволення від стереотипів та розвиток віри у власні сили. Ресурсний підхід змінює фокус уваги з проблем на можливості, які існують у конкретній громаді. Локальна ідентичність означає опору на унікальність села, його історію та культурні особливості.

З'ясовано методи та форми роботи, які є найбільш ефективними для формування громадської активності сільської молоді. Громадські форуми створюють простір для діалогу між молоддю та владою. Тренінги з громадянської освіти дають базові знання та навички участі. Проектна діяльність забезпечує навчання через практику та демонструє реальні результати зусиль молодих людей. Менторство надає підтримку на складних етапах реалізації

ініціатив. Молодіжні ради можуть стати платформою для постійної участі молоді в житті громади за умови надання їм реальних повноважень.

Проаналізовано нормативно-правове забезпечення соціальної роботи з молоддю в Україні. Закон України «Про місцеве самоврядування» визначає механізми громадської участі на місцевому рівні. Концепція розвитку громадянської освіти наголошує на необхідності формування активної громадянської позиції. Стратегія молодіжної політики окреслює пріоритети роботи з молоддю, серед яких громадська активність займає центральне місце. Рекомендації Ради Європи підкреслюють необхідність створення умов для реальної, а не імітованої участі молоді в суспільних процесах.[24, с,3]

Узагальнено теоретичні підходи до розуміння громадської активності та ролі соціальної роботи у її формуванні. Сучасні дослідники розглядають громадську активність не як природну властивість особистості, а як характеристику, що формується в процесі соціалізації та цілеспрямованого впливу. Соціальна робота виступає інструментом створення умов для розвитку активності через освіту, підтримку ініціатив та забезпечення можливостей для реальної участі молоді в житті громади.

Виявлено, що в сільській місцевості існує значний потенціал громадської активності молоді, який часто залишається нереалізованим через відсутність системної підтримки. Молоді люди в селах мають ідеї, бажання змінювати своє життя, але не знають як це робити, не мають досвіду та підтримки. Роз'єднаність молоді, брак інформації про можливості участі, відсутність успішних прикладів призводять до того, що потенціал не переходить у реальну активність.

Обґрунтовано необхідність розробки цілісної практико-орієнтованої програми соціальної роботи, яка б поєднувала освітній, емоційно-ціннісний та діяльнісний компоненти. Така програма має базуватися на принципах партнерства та емансипації, використовувати різноманітні методи роботи та забезпечувати можливість реальної участі молоді в житті громади.

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА РІВНІВ ГРОМАДСЬКОЇ АКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ

2.1. Організаційно-методичне обґрунтування програми дослідно- експериментальної роботи

Дослідно-експериментальна робота проводилась на базі сільської громади в селі Зінове Сумської області, яке є типовим представником сільських територій із характерними проблемами та потребами молодіжної спільноти. Вибір саме цього населеного пункту обумовлений його географічним розташуванням, соціально-демографічними характеристиками та наявністю проблем, пов'язаних із низькою громадською активністю молоді. Село має розвинену інфраструктуру для роботи з молоддю, зокрема сільський клуб та бібліотеку, що створює базові умови для реалізації експериментальної програми.

Метою констатувального етапу експерименту стало виявлення реального рівня громадської активності сільської молоді, визначення ступеня сформованості громадянської ідентичності та готовності до участі в житті місцевої громади. Це дало змогу отримати об'єктивну картину стану досліджуваного явища, виявити основні проблеми та прогалини в розвитку активності молодих людей. Діагностика проводилась комплексно, охоплюючи всі структурні компоненти громадської активності, що забезпечило повноту та достовірність отриманих даних.

Завдання констатувального експерименту включали декілька взаємопов'язаних напрямів роботи. По-перше, необхідно було провести діагностику рівнів громадської активності за трьома визначеними критеріями. По-друге, важливо було порівняти показники в експериментальній та контрольній групах, щоб переконатися в їхній рівнозначності на початку дослідження. По-третє, потрібно було виявити основні бар'єри, які перешкоджають розвитку активності молоді, а також з'ясувати мотиваційні чинники, що можуть стимулювати участь у громадському житті.

Для оцінювання рівня громадської активності сільської молоді було визначено три критерії, кожен з яких має власні показники та методи діагностики. Когнітивний критерій відображає обізнаність молодих людей про свої права та можливості, розуміння механізмів участі в житті громади, знання структури та функцій місцевого самоврядування. Емоційно-ціннісний критерій характеризує почуття приналежності до громади, віру в можливість змін, інтерес до місцевих справ та проблем. Поведінковий критерій демонструє реальну участь у громадських заходах, волонтерських акціях, ініціативах та проєктах на території села.[23, с.5]

Показники когнітивного критерію включали знання про основні права та обов'язки громадян, розуміння того, як працює сільська рада, які існують форми громадської участі. Також оцінювалось знання про бюджет участі, громадські слухання, можливості звернення до місцевої влади. Для діагностики цього критерію використовувалась авторська анкета «Я і моя громада», яка містила двадцять запитань різного типу – від закритих з варіантами відповідей до відкритих, що потребували розгорнутих пояснень. Додатково застосовувався тест «Громадянська грамотність», який складався з п'ятнадцяти тестових завдань на перевірку конкретних знань про механізми місцевої демократії.

Емоційно-ціннісний критерій вимірювався через показники ідентифікації себе з громадою, емоційного ставлення до свого села, віри в те, що молоді люди можуть щось змінити на краще. Оцінювалось також бажання залишатися жити в селі або повертатися після навчання, готовність долучатися до вирішення місцевих проблем. Методикою діагностики став опитувальник «Моє ставлення до села», побудований за принципом шкали Лайкерта, де респонденти оцінювали двадцять п'ять тверджень від «повністю згоден» до «повністю не згоден». Шкала громадянської ідентичності допомагала визначити глибину емоційного зв'язку молодої людини з місцем проживання.[30, с.89]

Поведінковий критерій мав найбільш конкретні та вимірювані показники, оскільки стосувався реальних дій молодих людей. До показників належали частота участі в громадських заходах протягом останнього року, досвід

волонтерської діяльності, участь у громадських обговореннях чи слуханнях, членство в молодіжних організаціях або ініціативних групах. Діагностика проводилась через структуроване інтерв'ю та анкету про форми участі в громадському житті. Додатково аналізувались доступні матеріали про громадські події в селі за попередній рік, щоб підтвердити або спростувати інформацію, надану респондентами.

На основі визначених критеріїв та показників було встановлено три рівні громадської активності сільської молоді. Низький рівень характеризувався фрагментарними знаннями про можливості участі, байдужістю до проблем громади, відсутністю досвіду громадської діяльності. Середній рівень означав наявність базових знань про права та механізми участі, ситуативний інтерес до місцевих справ, епізодичну участь у окремих заходах без системності. Високий рівень передбачав глибоке розуміння громадянських можливостей, сильне почуття приналежності до громади, активну та регулярну участь у різних формах громадської діяльності.

Експериментальною базою дослідження стала молодь села Зінове, яка відповідала визначеним критеріям відбору. Вік учасників експерименту становив від чотирнадцяти до двадцяти п'яти років, що охоплює період активної соціалізації та формування громадянської позиції. Загальна кількість учасників дослідження склала п'ятнадцять осіб, які були розподілені на дві групи – експериментальну та контрольну. До експериментальної групи увійшло вісім осіб, які надалі брали участь у формувальній програмі. Контрольна група налічувала сім осіб, які продовжували звичайну життєдіяльність без спеціального втручання.

Відбір учасників здійснювався за чітко визначеними умовами, які забезпечували однорідність вибірки та можливість коректного порівняння груп. Основною вимогою було проживання в селі Зінове не менше одного року, що гарантувало знайомство з місцевою громадою та її особливостями. Учасники не повинні були мати значного досвіду участі в громадських проєктах або організаціях, хоча мінімальна епізодична участь у окремих заходах допускалася.

Це дало змогу працювати з молоддю, яка потребує формування громадської активності, а не з тими, хто вже є активістами.

Розподіл учасників на експериментальну та контрольну групи відбувався з урахуванням принципу рівнозначності груп за основними характеристиками. Враховувався вік, стать, освітній рівень, соціальний статус сім'ї, щоб групи були максимально схожими між собою. Це важливо для чистоти експерименту, оскільки дозволяє стверджувати, що виявлені відмінності після формувальної роботи пов'язані саме з впливом експериментальної програми, а не з початковими відмінностями між групами. Початкова діагностика підтвердила рівнозначність груп за всіма критеріями громадської активності.

Методики діагностики підбиралися з урахуванням віку респондентів, специфіки сільського життя та необхідності отримання достовірної інформації. Анкети та опитувальники формувалися зрозумілою мовою, без складної термінології, з конкретними прикладами з життя села. Інтерв'ю проводилось у неформальній обстановці, щоб молоді люди почувалися комфортно та могли відверто висловлюватися. Час заповнення всіх методик не перевищував однієї години, щоб уникнути втоми респондентів та зниження якості відповідей.

Обробка результатів діагностики здійснювалась за розробленою системою бальної оцінки для кожного критерію. За когнітивним критерієм максимальна кількість балів становила тридцять п'ять, за емоційно-ціннісним – сорок, за поведінковим – двадцять п'ять. Сумарний максимальний бал дорівнював ста. Низькому рівню відповідав діапазон від нуля до тридцяти балів, середньому – від тридцяти одного до шістдесяти, високому – від шістдесяти одного до ста. Кожна методика мала власну систему підрахунку балів, яка детально описана в додатках до роботи.

Організація експерименту передбачала дотримання етичних норм роботи з молоддю, зокрема принципу добровільності участі, конфіденційності персональних даних, поваги до думок та переконань учасників. Молоді люди та їхні батьки були проінформовані про мету та зміст дослідження, дали згоду на участь. Респондентам гарантувалося, що результати діагностики не будуть

використані проти них, не вплинуть на їхню репутацію в громаді. Створювалася атмосфера довіри та відкритості, що є необхідною умовою для отримання правдивих відповідей.

Таким чином, організаційно-методичне забезпечення дослідно-експериментальної роботи було побудовано на принципах науковості, системності та комплексності. Визначені критерії, показники та рівні громадської активності дали змогу створити цілісну систему діагностики досліджуваного явища. Підібрані методики відповідають віковим особливостям респондентів та специфіці сільської місцевості, забезпечують валідність та надійність вимірювання. Сформовані експериментальна та контрольна групи є рівнозначними за основними характеристиками, що створює необхідні умови для коректної перевірки ефективності розробленої програми формування громадської активності сільської молоді.[44, с.194]

2.2. Результати діагностики рівнів громадської активності сільської молоді

Діагностика рівнів громадської активності сільської молоді проводилась за трьома визначеними критеріями в обох групах респондентів – експериментальній та контрольній. Початкове вимірювання мало на меті встановити стартові показники, які стануть основою для порівняння після впровадження формувальної програми. Результати засвідчили, що більшість молодих людей у селі Зінове мають низький або середній рівень громадської активності, що підтверджує актуальність дослідження та необхідність розробки спеціальної програми соціальної роботи.

Аналіз результатів за когнітивним критерієм показав, що молодь має фрагментарні та поверхневі знання про свої права та можливості участі в житті громади. В експериментальній групі тільки 1 особа (12,5%) продемонструвала високий рівень знань, змогла правильно відповісти на більшість запитань анкети про структуру місцевого самоврядування та механізми громадської участі.

Середній рівень виявили 4 особи (50%), які мали базові уявлення про роботу сільської ради, але не знали деталей та конкретних процедур. Низький рівень зафіксовано у 3 осіб (37,5%), які не змогли назвати навіть основні права громадян або пояснити, як можна вплинути на рішення місцевої влади.

У контрольній групі картина виявилась дуже схожою, що підтверджує правильність формування груп. Високий рівень когнітивного компонента продемонстрував 1 респондент (14,3%), середній рівень мали 3 особи (42,9%), низький – 3 особи (42,9%). Різниця між групами виявилась мінімальною, що дає підстави стверджувати про їхню рівнозначність на початковому етапі експерименту. Більшість молодих людей в обох групах не могли пояснити, що таке бюджет участі, як подати звернення до сільської ради, які існують форми громадського контролю за діяльністю влади.

Таблиця 2.1

**Розподіл респондентів за рівнями сформованості когнітивного критерію
громадської активності (початковий етап)**

Рівень	Експериментальна група (n=8)	Контрольна група (n=7)
	осіб	%
Високий	1	12,5
Середній	4	50,0
Низький	3	37,5

Дані таблиці 2.1 наочно демонструють, що переважна більшість респондентів мають середній або низький рівень знань про можливості громадської участі. Тільки 2 особи з 15 (13,3%) володіють достатніми знаннями для активної участі в житті громади. Решта потребують освітньої роботи, яка б систематизувала їхні уявлення про громадянські права та механізми впливу на місцеву владу.

Аналіз відповідей на конкретні запитання анкети виявив цікаві деталі. На запитання про кількість депутатів сільської ради правильно відповіли лише 3 респонденти (20%). Про існування бюджету участі знали 2 особи (13,3%), але жодна не змогла пояснити механізм його роботи. Коли респондентів запитували, куди звернутися з проблемою благоустрою території, більшість (11 осіб, 73,3%)

відповідали невпевнено або взагалі не знали відповіді. Це свідчить про відірваність молоді від реальних процесів управління на місцевому рівні.

Емоційно-ціннісний критерій виявився найбільш проблемним аспектом громадської активності молоді в селі Зінове. Результати діагностики засвідчили байдужість більшості молодих людей до долі свого села, слабе почуття приналежності до громади, невіру в можливість змін. В експериментальній групі жоден респондент не продемонстрував високого рівня за цим критерієм. Середній рівень виявили 3 особи (37,5%), які висловлювали певний інтерес до місцевих справ, але без глибокої емоційної залученості. Низький рівень зафіксовано у 5 осіб (62,5%), які відверто говорили про небажання залишатися в селі, про відсутність перспектив та можливостей для молоді.

Контрольна група показала подібні результати за емоційно-ціннісним критерієм. Високого рівня не досяг жоден респондент, середній рівень мали 2 особи (28,6%), низький – 5 осіб (71,4%). Молоді люди в обох групах часто використовували фрази «це не моє», «від мене нічого не залежить», «тут нічого не змieniш». Більшість планувала після закінчення навчання переїхати до міста, не пов'язувала своє майбутнє з селом. На твердження «Я пишаюся тим, що живу в цьому селі» позитивно відреагували лише 4 респонденти (26,7%).

Таблиця 2.2

**Розподіл респондентів за рівнями сформованості емоційно-ціннісного критерію
громадської активності (початковий етап)**

Рівень	Експериментальна група (n=8)	Контрольна група (n=7)
	осіб	%
Високий	0	0
Середній	3	37,5
Низький	5	62,5

Таблиця 2.2 показує критичну ситуацію з емоційною залученістю молоді до життя громади. Відсутність респондентів з високим рівнем та переважання низького рівня (66,7% від загальної кількості) свідчить про глибоку кризу ідентичності сільської молоді. Молоді люди не відчують себе частиною

громади, не бачать цінності в житті на селі, що породжує пасивність та небажання щось міняти.

Цікавими виявились результати за окремими показниками емоційно-ціннісного критерію. На твердження «Мені байдуже, що відбувається в нашому селі» згодні 9 респондентів (60%). Про віру в те, що молодь може змінити щось на краще, висловились позитивно лише 3 особи (20%). Більшість вважала, що всі рішення приймають дорослі, а думка молоді нікого не цікавить. Коли респондентів запитували про участь у громадських обговореннях, 13 осіб (86,7%) відповіли, що ніколи не чули про такі заходи або вважають їх формальністю.

Поведінковий критерій виявився найбільш показовим з точки зору реальної громадської активності молоді. Результати діагностики підтвердили, що абсолютна більшість молодих людей не має досвіду участі в громадському житті села. В експериментальній групі високий рівень не продемонстрував жоден респондент. Середній рівень мала 1 особа (12,5%), яка епізодично брала участь у святкових заходах як глядач. Низький рівень зафіксовано у 7 осіб (87,5%), які протягом останнього року не брали участі в жодних громадських заходах, волонтерських акціях чи ініціативах.

У контрольній групі ситуація майже ідентична. Жоден респондент не має високого рівня поведінкової активності, середній рівень продемонструвала 1 особа (14,3%), низький – 6 осіб (85,7%). Коли молодих людей запитували про причини неучасті, найчастіше звучали відповіді: «не знав про захід» (8 осіб), «не цікаво» (5 осіб), «немає часу» (4 особи), «не бачу сенсу» (3 особи). Деякі респонденти відверто говорили, що участь у громадських справах – це марна трата часу, бо нічого змінити не можна.

Таблиця 2.3

**Розподіл респондентів за рівнями сформованості поведінкового критерію
громадської активності (початковий етап)**

Рівень	Експериментальна група (n=8)	Контрольна група (n=7)
--------	------------------------------	------------------------

	осіб	%
Високий	0	0
Середній	1	12,5
Низький	7	87,5

Дані таблиці 2.3 засвідчують найнижчі показники саме за поведінковим критерієм, що логічно впливає з результатів за когнітивним та емоційно-ціннісним критеріями. Без знань про можливості участі та без емоційної залученості молодь не може виявляти активність у громадському житті. Переважання низького рівня у 86,7% респондентів вказує на майже повну відсутність традиції молодіжної участі в селі Зінове.

Додатковий аналіз конкретних форм участі показав, що з 15 респондентів жоден не є членом жодної громадської організації чи молодіжної ради. У волонтерських акціях протягом останнього року брали участь 2 особи (13,3%), і то епізодично в шкільних заходах. Про громадські обговорення або слухання не знав ніхто. Коли респондентам пропонувалось назвати конкретні дії для покращення життя в селі, більшість або мовчала, або говорила дуже загально без конкретики.

Порівняльний аналіз результатів за всіма трьома критеріями в експериментальній та контрольній групах підтвердив їхню рівнозначність на початку експерименту. Різниця між групами за жодним критерієм не перевищувала 5%, що є статистично незначущою величиною. Це створює необхідні умови для подальшої перевірки ефективності експериментальної програми, оскільки будь-які зміни після формувальної роботи можна буде пов'язати саме з впливом програми, а не з початковими відмінностями між групами.

Таблиця 2.4

**Узагальнені результати початкової діагностики рівнів громадської активності
сільської молоді**

Критерій	Рівень	Експериментальна група (n=8)	Контрольна група (n=7)	Загалом (n=15)
Когнітивний		осіб	%	осіб
	Високий	1	12,5	1
	Середній	4	50,0	3
	Низький	3	37,5	3
Емоційно-ціннісний	Високий	0	0	0
	Середній	3	37,5	2
	Низький	5	62,5	5
Поведінковий	Високий	0	0	0
	Середній	1	12,5	1
	Низький	7	87,5	6

Узагальнені дані в таблиці 2.4 дають цілісну картину стану громадської активності сільської молоді на початку дослідження. Найкращі показники зафіксовані за когнітивним критерієм, де майже половина респондентів (46,7%) має середній рівень знань. Найгірші результати – за поведінковим критерієм, де абсолютна більшість (86,7%) демонструє низький рівень реальної участі. Емоційно-ціннісний критерій займає проміжне положення, але також викликає занепокоєння через відсутність респондентів з високим рівнем та переважання низького рівня.

Отже, результати констатувального експерименту підтвердили наявність серйозної проблеми низької громадської активності сільської молоді в селі Зінове. Молоді люди мають фрагментарні знання про можливості участі, слабку емоційну прив'язаність до громади та майже повну відсутність досвіду реальної громадської діяльності. Експериментальна та контрольна групи виявились рівнозначними за всіма критеріями, що створює необхідні умови для перевірки ефективності розробленої програми соціальної роботи. Виявлені проблеми та прогалини стали основою для побудови змісту формульованої програми, яка має комплексно впливати на всі три компоненти громадської активності молоді.[52, с.15]

Висновки до другого розділу

У другому розділі бакалаврської роботи було здійснено діагностику рівнів громадської активності сільської молоді, що дало змогу отримати об'єктивну картину стану досліджуваного явища та обґрунтувати необхідність розробки спеціальної програми соціальної роботи. Дослідно-експериментальна робота проводилась на базі села Зінове Сумської області, яке є типовим представником сільських територій з характерними проблемами молодіжної активності.

Визначено організаційно-методичне забезпечення констатувального етапу експерименту. Метою цього етапу стало виявлення реального рівня громадської активності, ступеня сформованості громадянської ідентичності та готовності молоді до участі в житті громади. Завдання включали діагностику рівнів активності за трьома критеріями, порівняння показників експериментальної та контрольної груп, виявлення бар'єрів та мотиваційних чинників участі молоді в громадському житті.

Встановлено критерії, показники та рівні оцінювання громадської активності сільської молоді. Когнітивний критерій охоплював знання про права та обов'язки громадян, розуміння механізмів участі, структури місцевого самоврядування. Емоційно-ціннісний критерій відображав почуття приналежності до громади, віру в можливість змін, інтерес до місцевих справ. Поведінковий критерій характеризувався реальною участю у громадських заходах, волонтерстві, ініціативах. Для кожного критерію визначено три рівні – низький, середній та високий.

З'ясовано методичний інструментарій діагностики, який включав різноманітні методи дослідження. Для оцінювання когнітивного критерію використовувалась авторська анкета «Я і моя громада» та тест «Громадянська грамотність». Емоційно-ціннісний критерій вимірювався через опитувальник «Моє ставлення до села» та шкалу громадянської ідентичності. Поведінковий критерій діагностувався через структуроване інтерв'ю та анкету про форми

участі в громадському житті. Підібрані методики відповідають віковим особливостям респондентів та специфіці сільської місцевості.[35, с.22]

Визначено учасників дослідно-експериментальної роботи. Загальна кількість респондентів склала 15 осіб віком від 14 до 25 років, які були розподілені на експериментальну групу (8 осіб) та контрольну групу (7 осіб). Відбір учасників здійснювався за критеріями проживання в селі не менше одного року та відсутності значного досвіду участі в громадських проєктах. Групи формувались з урахуванням принципу рівнозначності за основними характеристиками – віком, статтю, освітнім рівнем, соціальним статусом сім'ї.

Виявлено результати діагностики за когнітивним критерієм, які засвідчили фрагментарність та поверхневність знань молоді про можливості громадської участі. В експериментальній групі високий рівень продемонструвала 1 особа (12,5%), середній – 4 особи (50%), низький – 3 особи (37,5%). У контрольній групі високий рівень мала 1 особа (14,3%), середній – 3 особи (42,9%), низький – 3 особи (42,9%). Більшість респондентів не знали про бюджет участі, механізми звернення до місцевої влади, форми громадського контролю.

З'ясовано стан емоційно-ціннісного компонента громадської активності, який виявився найбільш проблемним аспектом. Жоден респондент в обох групах не досяг високого рівня за цим критерієм. В експериментальній групі середній рівень мали 3 особи (37,5%), низький – 5 осіб (62,5%). У контрольній групі середній рівень продемонстрували 2 особи (28,6%), низький – 5 осіб (71,4%). Молодь висловлювала байдужість до долі села, невіру в можливість змін, небажання пов'язувати своє майбутнє з сільською місцевістю.

Встановлено рівні поведінкової активності сільської молоді, які виявились найнижчими серед усіх досліджуваних критеріїв. В експериментальній групі високого рівня не досяг жоден респондент, середній рівень мала 1 особа (12,5%), низький – 7 осіб (87,5%). У контрольній групі високого рівня також не зафіксовано, середній рівень продемонструвала 1 особа (14,3%), низький – 6 осіб (85,7%). Абсолютна більшість молодих людей не має досвіду участі в

громадських заходах, волонтерських акціях, ініціативах протягом останнього року.

Виявлено конкретні прояви низької громадської активності сільської молоді. Жоден респондент не є членом громадської організації чи молодіжної ради. У волонтерських акціях епізодично брали участь лише 2 особи (13,3%). Про громадські обговорення або слухання не знав ніхто з опитаних. Більшість молодих людей не могла назвати конкретні дії для покращення життя в селі або говорила дуже загально без практичних пропозицій.

Визначено основні бар'єри, які перешкоджають розвитку громадської активності сільської молоді. Найчастіше респонденти називали незнання про можливості та форми участі, відсутність інформації про громадські заходи, невіру в ефективність власних дій. Молоді люди висловлювали переконання, що всі рішення приймають дорослі, а думка молоді нікого не цікавить. Багато хто вважав участь у громадських справах марною тратою часу, оскільки нічого змінити неможливо.

Підтверджено рівнозначність експериментальної та контрольної груп на початку дослідження. Різниця між групами за жодним критерієм не перевищувала 5%, що є статистично незначущою величиною. За когнітивним критерієм різниця становила 1,8%, за емоційно-ціннісним – 4,7%, за поведінковим – 1,8%. Це створює необхідні методологічні умови для коректної перевірки ефективності експериментальної програми, оскільки будь-які зміни після формування роботи можна буде пов'язати саме з впливом програми.

Узагальнено загальну картину стану громадської активності сільської молоді в селі Зінове. Найкращі показники зафіксовані за когнітивним критерієм, де 46,7% респондентів мають середній рівень знань. Найгірші результати виявлені за поведінковим критерієм, де 86,7% демонструють низький рівень реальної участі. Емоційно-ціннісний критерій викликає занепокоєння через відсутність респондентів з високим рівнем та переважання низького рівня у 66,7% молодих людей.

Обґрунтовано необхідність розробки та впровадження комплексної програми соціальної роботи з формування громадської активності сільської молоді. Результати діагностики засвідчили, що молоді люди потребують систематичної освітньої роботи для набуття знань про механізми участі, емоційної підтримки для формування почуття приналежності до громади, практичного досвіду реальної участі для подолання пасивності. Програма має враховувати всі виявлені проблеми та працювати комплексно з усіма трьома компонентами громадської активності.

Визначено напрями формувальної роботи на основі результатів констатувального етапу. По-перше, необхідна освітня робота для підвищення рівня громадянської грамотності молоді. По-друге, потрібні заходи для формування емоційного зв'язку з громадою, віри в можливість змін, бачення перспектив розвитку села. По-третє, важливо забезпечити досвід реальної участі через проєктну діяльність, де молодь зможе втілити власні ідеї та побачити результати своєї праці. Саме такий комплексний підхід покладено в основу програми «Моя громада – моє майбутнє».

Таким чином, другий розділ роботи створив емпіричне підґрунтя для розробки та впровадження експериментальної програми соціальної роботи. Діагностика підтвердила гіпотезу про низький рівень громадської активності сільської молоді та виявила конкретні проблеми, які потребують вирішення. Рівнозначність експериментальної та контрольної груп забезпечує можливість коректної перевірки ефективності програми. Виявлені бар'єри та мотиваційні чинники стали основою для визначення змісту, методів та форм формувальної роботи, що стало предметом дослідження в третьому розділі бакалаврської роботи.

РОЗДІЛ 3.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ «МОЯ ГРОМАДА – МОЄ МАЙБУТНЄ» З ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ АКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ

3.1. Обґрунтування та впровадження програми соціальної роботи «Моя громада – моє майбутнє» з формування громадської активності сільської молоді

Результати констатувального етапу експерименту засвідчили необхідність розробки спеціальної програми соціальної роботи, спрямованої на формування громадської активності сільської молоді. Програма «Моя громада – моє майбутнє» створювалась з урахуванням виявлених проблем та потреб молодих людей села Зінове, базувалась на принципах партнерства, емансипації та ресурсного підходу. Назва програми обрана не випадково – вона підкреслює зв'язок між активною участю молоді в житті громади сьогодні та можливістю будувати власне майбутнє в рідному селі. Програма мала на меті не просто передати знання, а сформувати внутрішню мотивацію молодих людей до участі, показати реальні можливості впливу на процеси в громаді.[40, с.57]

Метою програми стало формування громадянської свідомості сільської молоді, розвиток ініціативності та залучення до реальних процесів розвитку громади через комплексний вплив на когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти громадської активності. Програма не обмежувалась лише теоретичними заняттями, а передбачала активну практичну діяльність учасників, створення власних проєктів, взаємодію з представниками місцевої влади та громадськими активістами. Особливий акцент робився на тому, щоб молоді люди відчували себе не об'єктами виховного впливу, а суб'єктами змін, які можуть самостійно приймати рішення та втілювати ідеї в життя.

Завдання програми формувались конкретно та вимірювано, щоб після завершення можна було оцінити ступінь їхнього досягнення. По-перше, потрібно

було підвищити рівень громадянської грамотності учасників, забезпечити їх знаннями про права, механізми участі, структуру місцевого самоврядування. По-друге, необхідно було сформувати почуття приналежності до громади, емоційний зв'язок з рідним селом, віру в можливість позитивних змін. По-третє, програма мала активізувати реальну участь молоді в громадському житті через залучення до проєктної діяльності, волонтерських акцій, громадських обговорень. По-четверте, важливо було підтримати реалізацію власних ініціатив молодих людей, показати, що їхні ідеї можуть втілюватись у конкретні результати. По-п'яте, програма передбачала створення умов для формування лідерських якостей та навичок командної роботи, які є необхідними для успішної громадської діяльності.[57, с.158]

Тривалість програми визначалась з урахуванням реальних можливостей учасників та необхідності забезпечити системність впливу. Програма розрахована на 10 тижнів, протягом яких проводилось одне заняття щотижня. Загальна кількість занять становила 10, кожне тривалістю 90 хвилин. Такий формат дозволяв, з одного боку, не перевантажувати молодих людей, які поєднували участь у програмі з навчанням або роботою, а з іншого – забезпечити достатньо часу для глибокого опрацювання кожної теми. Між заняттями учасники мали можливість виконувати практичні завдання, збирати інформацію, спілкуватись між собою, що посилювало ефект програми.

Програма будувалась за етапним принципом, кожен етап мав власні цілі та завдання, логічно переходив у наступний. Вступний етап охоплював перші два заняття та був спрямований на знайомство учасників, створення атмосфери довіри, виявлення інтересів та очікувань молодих людей. На цьому етапі важливо було подолати настороженість, скептицизм, переконати учасників, що програма буде корисною та цікавою. Проводилась первинна діагностика, складалась карта інтересів групи, обговорювались правила роботи. Основний етап включав заняття з третього по восьме, де відбувалось основне навчання, формувались знання, навички, цінності. Заключний етап охоплював дев'яте та десяте заняття,

коли учасники презентували власні проєкти, підводили підсумки, планували подальшу діяльність.

Таблиця 3.1

Структура програми «Моя громада – моє майбутнє»

Етап	Заняття	Тема	Основні методи	Очікувані результати
Вступний	1	«Хто ми?»	Знайомство, ігри на згуртування, діагностика	Створення групи, виявлення інтересів
	2	«Що таке громада?»	Мозковий штурм, робота в групах, створення карти громади	Розуміння поняття громади, усвідомлення себе її частиною
Основний	3	«Мої права та можливості»	Міні-лекція, кейси, дискусія	Знання про громадянські права та механізми участі
	4	«Як працює сільрада?»	Екскурсія до сільської ради, зустріч з депутатами	Розуміння структури місцевої влади
	5	«Від ідеї до проєкту»	Проектна діяльність, робота в командах	Навички проєктування, створення ідей
	6	«Бюджет участі»	Аналіз прикладів, розробка пропозицій	Знання механізму бюджету участі
	7	«Екоініціатива в моєму селі»	Практична акція, волонтерство	Досвід реальної дії, командна робота
	8	«Зустріч з активістами»	Гостьова лекція, діалог, питання-відповіді	Мотивація через приклади успіху
Заключний	9	«Презентація проєктів»	Захист проєктів, зворотний зв'язок	Публічна презентація ідей
	10	«Свято молодості села»	Підведення підсумків, повторна діагностика, планування	Усвідомлення досягнень, плани на майбутнє

Перше заняття «Хто ми?» присвячувалось знайомству учасників між собою та з ведучим програми. Молоді люди часто знають один одного поверхово, навіть якщо живуть в одному селі, тому важливо було створити простір для глибшого знайомства. Використовувались інтерактивні ігри, вправи на згуртування, під час яких учасники розповідали про свої інтереси, мрії, очікування від програми. Проводилась діагностика рівня громадської активності, але в невимушеній формі, щоб молоді люди не відчували тиску. Складалась

карта інтересів групи, де кожен міг позначити теми, які його цікавлять найбільше. Наприкінці заняття учасники спільно формували правила роботи в групі, що створювало відчуття співавторства програми.

Друге заняття «Що таке громада?» було спрямоване на формування базового розуміння поняття громади та усвідомлення себе її частиною. Заняття розпочиналось з мозкового штурму, коли учасники називали асоціації зі словом «громада». Потім у малих групах молоді люди створювали карту свого села, позначаючи на ній важливі об'єкти, місця, де вони проводять час, проблемні зони. Цей метод дозволив побачити село очима молоді, виявити їхнє сприйняття простору. Далі відбувалась дискусія про те, що робить сукупність людей громадою, які цінності об'єднують жителів села. Учасники ділились історіями про традиції, події, які їм запам'ятались. Наприкінці заняття молоді люди формували власне бачення ідеальної громади, в якій би хотіли жити.

Третє заняття «Мої права та можливості» заклало когнітивну основу громадської активності через надання систематизованих знань про громадянські права та механізми участі. Заняття починалось з короткої лекції про основні права громадян, гарантовані Конституцією України, про свободу слова, зібрань, звернень до влади. Потім учасники працювали з конкретними кейсами – реальними або змодельованими ситуаціями, коли потрібно було визначити, які права порушено та як їх захистити. Наприклад, розглядалась ситуація з благоустроєм дитячого майданчика, який давно не ремонтувався, і молоді люди мали визначити алгоритм дій для вирішення проблеми. Обговорювались різні форми участі – звернення до ради, петиції, громадські слухання, мирні зібрання. Учасники вчилися розрізняти ефективні та неефективні способи впливу на владу.

Четверте заняття «Як працює сільрада?» мало практичний характер та проводилось у формі екскурсії до приміщення сільської ради. Учасники мали можливість побачити зсередини, як працює місцева влада, познайомитись з депутатами, секретарем ради, головою громади. Молоді люди заздалегідь готували запитання, які їх цікавлять – про бюджет громади, про пріоритети розвитку, про можливості для молоді. Депутати розповідали про свою роботу,

про труднощі та успіхи, про те, як приймаються рішення. Особливо цінним був неформальний діалог, коли молодь могла відверто говорити про проблеми, які їх турбують, а представники влади – пояснювати обмеження та можливості. Це заняття руйнувало стіну відчуженості між молоддю та владою, показувало, що депутати – такі самі жителі села, зацікавлені в його розвитку.

П'яте заняття «Від ідеї до проєкту» було одним з найважливіших в програмі, оскільки давало учасникам конкретні навички проєктної діяльності. Заняття починалось з пояснення структури проєкту – мета, завдання, цільова група, ресурси, терміни, очікувані результати. Потім учасники об'єднувались у малі групи по три-чотири особи та обирали проблему в селі, яку хотіли б вирішити. Це могли бути різні теми – від облаштування спортивного майданчика до організації дозвілля для дітей, від екологічних акцій до культурних подій. Кожна група розробляла міні-проєкт за заданою структурою, прописувала кроки реалізації, визначала необхідні ресурси. Ведучий допомагав конкретизувати ідеї, робити їх реалістичними та досяжними. Наприкінці заняття групи презентували свої напрацювання, отримували зворотний зв'язок від інших учасників.

Шосте заняття «Бюджет участі» знайомило молодь з механізмом, який дає реальну можливість впливати на використання бюджетних коштів громади. На початку заняття учасники дивились короткі відеоролики про успішні проєкти бюджету участі в різних громадах України. Потім детально розбирались правила подання проєктів, критерії оцінювання, процес голосування. Молоді люди аналізували приклади успішних та неуспішних проєктів, визначали причини того чи іншого результату. Практичним завданням стало доопрацювання проєктів, створених на попередньому занятті, відповідно до вимог бюджету участі. Учасники вчилися формулювати проблему, обґрунтовувати актуальність, розраховувати бюджет, визначати показники ефективності. Це заняття показало, що молодь може не просто мріяти про зміни, а реально впливати на розвиток села через інструменти партисипаторної демократії.

Сьоме заняття «Екоініціатива в моєму селі» мало суто практичний характер та проводилось не в класі, а на вулиці. Учасники реалізували невелику

екологічну акцію – прибирання парку, висадження квітів біля сільського клубу, встановлення інформаційних табличок про збереження природи. Ця спільна праця мала важливе значення для формування почуття команди, для усвідомлення того, що реальні зміни можливі навіть малими силами. Молоді люди бачили конкретний результат своєї праці, що створювало позитивний досвід та мотивувало до подальшої діяльності. Під час роботи учасники спілкувались з жителями села, які проходили повз, пояснювали мету акції, запрошували приєднатись. Деякі односельці підтримували молодь добрими словами, хтось приносив воду або інструменти. Це показало молодим людям, що громада цінує їхні зусилля, що вони можуть бути прикладом для інших.

Восьме заняття «Зустріч з активістами» будувалось як гостьова лекція з молодим активістом з сусіднього села, який має досвід успішної реалізації громадських проєктів. Гість розповідав про свій шлях у громадську діяльність, про труднощі, з якими стикався, про радість від досягнень. Особливо цінними були конкретні поради щодо того, як долати опір, де шукати ресурси, як мотивувати інших людей. Учасники ставили багато запитань, цікавилися деталями, ділилися власними ідеями. Така зустріч мала потужний мотиваційний ефект, оскільки молоді люди бачили живий приклад когось, хто схожий на них, але зміг реалізувати свої ідеї. Активіст підкреслював, що не потрібно чекати ідеальних умов, що можна починати з малого, головне – робити перший крок. Наприкінці заняття учасники обмінювались контактами з гостем, домовлялись про подальшу співпрацю.

Дев'яте заняття «Презентація проєктів» стало кульмінацією програми, коли учасники представляли доопрацьовані проєкти перед ширшою аудиторією. На презентацію були запрошені представники сільської ради, вчителі, батьки, активні жителі села. Кожна команда мала десять хвилин для презентації свого проєкту та п'ять хвилин для відповідей на запитання. Молоді люди хвилювались, але впорались з завданням, демонструючи навички публічного виступу, аргументації, відстоювання власної позиції. Проєкти стосувались різних сфер – створення молодіжного простору в сільському клубі, організація спортивних

змагань для дітей, встановлення контейнерів для роздільного збору сміття, проведення фестивалю місцевих талантів. Присутні ставили запитання, давали поради, висловлювали підтримку. Деякі проєкти були визнані достатньо зрілими для подання на бюджет участі наступного року.

Десяте заняття «Свято молодості села» мало святковий характер та об'єднувало підведення підсумків програми з повторною діагностикою та плануванням подальшої діяльності. Учасники ділились враженнями від програми, розповідали, що для них було найбільш цінним, що змінилось у їхньому ставленні до села та до власних можливостей. Проводилась повторна діагностика за тими самими методиками, що й на початку програми, щоб зафіксувати зміни. Молоді люди обговорювали, як продовжити розпочату роботу, чи потрібно створити постійну молодіжну групу, які проєкти реалізовувати в найближчий час. Формувалась ініціативна група з п'яти осіб, яка взяла на себе координацію подальшої діяльності. Наприкінці заняття відбулось невелике святкування з чаєм та солодощами, учасники отримали сертифікати про завершення програми, фотографувались на пам'ять.[28, с.26]

Методи роботи в програмі підбирались з урахуванням принципів активного навчання, коли учасники не є пасивними слухачами, а активно залучаються до процесу. Групові дискусії дозволяли висловлювати різні точки зору, вчитись аргументувати, слухати інших. Кейс-метод давав можливість працювати з реальними або максимально наближеними до реальності ситуаціями, шукати практичні рішення. Проєктна діяльність формувала навички планування, організації, командної роботи. Гостьові лекції мотивували через живі приклади успіху. Волонтерські акції давали досвід реальної дії та відчуття результату. Мозкові штурми розвивали креативність, здатність генерувати ідеї. Кожне заняття поєднувало кілька методів, що забезпечувало різноманітність та підтримувало інтерес учасників.[41, с.82]

Контрольна група протягом цього періоду не брала участі в спеціальній програмі, а продовжувала звичайну життєдіяльність. Молоді люди з контрольної групи могли епізодично відвідувати загальні заходи в сільському клубі, брати

участь у святкуваннях, але не отримували систематичного впливу, спрямованого на формування громадської активності. Це дало можливість після завершення програми порівняти зміни в експериментальній та контрольній групах, оцінити ефективність розробленої програми соціальної роботи.

Таблиця 3.2

Методи та форми роботи в програмі «Моя громада – моє майбутнє»

Метод/Форма	Заняття	Мета використання	Результат
Ігри на згуртування	1	Створення атмосфери довіри	Сформована група
Мозковий штурм	2, 5	Генерація ідей, розвиток креативності	Банк ідей для проєктів
Кейс-метод	3, 6	Робота з реальними ситуаціями	Навички вирішення проблем
Екскурсія	4	Знайомство з роботою влади	Зниження відчуженості
Проектна діяльність	5, 6, 9	Формування навичок проєктування	Готові проєкти
Практична акція	7	Досвід реальної дії	Відчуття результату
Гостьова лекція	8	Мотивація через приклад	Підвищення мотивації
Публічна презентація	9	Розвиток навичок виступу	Впевненість у собі
Групова рефлексія	10	Усвідомлення змін	Розуміння розвитку

Програма «Моя громада – моє майбутнє» реалізовувалась соціальним працівником за підтримки сільської ради, яка надала приміщення для занять та сприяла організації екскурсії та зустрічі з депутатами. Фінансування програми було мінімальним, оскільки використовувались переважно безкоштовні ресурси – час волонтерів, матеріали для акції приносили самі учасники, приміщення надавалось безкоштовно. Це підтверджує, що ефективна соціальна робота з молоддю не завжди потребує значних коштів, головне – професійний підхід, систематичність та справжня зацікавленість у розвитку молодих людей.[43, с.61]

Таким чином, програма «Моя громада – моє майбутнє» була розроблена як комплексна система соціальної роботи з формування громадської активності сільської молоді, що поєднувала освітній, емоційно-ціннісний та діяльнісний компоненти. Програма будувалась на принципах поступовості, практичної орієнтованості, партнерства між соціальним працівником та учасниками.

Використання різноманітних методів та форм роботи забезпечувало високий рівень залучення молодих людей, підтримувало їхній інтерес протягом усього періоду реалізації. Програма не обмежувалась передачею знань, а створювала умови для реального досвіду участі, для усвідомлення власних можливостей впливати на життя громади. Впровадження програми в експериментальній групі створило необхідні умови для перевірки її ефективності через порівняння змін у показниках громадської активності учасників експериментальної та контрольної груп.

3.2. Аналіз та інтерпретація результатів експериментальної роботи

Після завершення десятитижневої програми «Моя громада – моє майбутнє» було проведено повторну діагностику рівнів громадської активності сільської молоді в експериментальній та контрольній групах. Використовувались ті самі методики, що й на констатувальному етапі, щоб забезпечити можливість коректного порівняння результатів. Повторне вимірювання мало на меті виявити динаміку змін у показниках громадської активності, встановити ефективність розробленої програми соціальної роботи. Аналіз результатів здійснювався за трьома критеріями – когнітивним, емоційно-ціннісним та поведінковим, що дало змогу оцінити комплексний вплив програми на всі компоненти громадської активності молоді.

Результати повторної діагностики за когнітивним критерієм засвідчили значні позитивні зміни в експериментальній групі порівняно з початковими показниками. Якщо на констатувальному етапі високий рівень знань мала лише 1 особа (12,5%), то після програми цей показник зріс до 5 осіб (62,5%). Середній рівень залишився у 3 осіб (37,5%), а респондентів з низьким рівнем не виявлено взагалі. Це свідчить про те, що освітній компонент програми спрацював ефективно, учасники засвоїли знання про свої права, механізми участі в житті громади, структуру місцевого самоврядування. Молоді люди впевнено

відповідали на запитання про роботу сільської ради, про бюджет участі, про форми громадського контролю.

У контрольній групі за когнітивним критерієм також відбулись деякі зміни, але вони були мінімальними та несистемними. Високий рівень залишився у 1 особи (14,3%), середній рівень показали 4 особи (57,1%) порівняно з 3 особами (42,9%) на початку, низький рівень мали 2 особи (28,6%) замість попередніх 3 осіб (42,9%). Невелике покращення можна пояснити природним процесом дорослішання, отриманням інформації з різних джерел у повсякденному житті. Проте ці зміни не є настільки значущими, як в експериментальній групі, де відбувся якісний стрибок у рівні обізнаності молоді про можливості громадської участі.

Таблиця 3.3

Динаміка рівнів сформованості когнітивного критерію громадської активності

Рівень	Експериментальна група (n=8)	Контрольна група (n=7)
	До програми	Після програми
	осіб	%
Високий	1	12,5
Середній	4	50,0
Низький	3	37,5

Дані таблиці 3.3 наочно демонструють ефективність програми в плані формування когнітивного компонента громадської активності. В експериментальній групі відбулось зростання показника високого рівня на 50 відсоткових пунктів, тоді як у контрольній групі цей показник залишився незмінним. Повне зникнення респондентів з низьким рівнем в експериментальній групі свідчить про те, що всі учасники програми засвоїли принаймні базові знання про механізми громадської участі. Це створює необхідну основу для подальшої активності молоді в житті громади.

Аналіз конкретних відповідей учасників експериментальної групи на питання анкети виявив якісні зміни в розумінні можливостей участі. Якщо на початку програми на питання про кількість депутатів сільської ради правильно

відповіли лише 2 особи з експериментальної групи, то після програми всі 8 учасників знали цю інформацію. Про механізм бюджету участі до програми не знав ніхто, після її завершення детально пояснити процедуру змогли 6 осіб (75%). На питання про те, куди звернутися з конкретною проблемою, учасники давали чіткі та аргументовані відповіді, називаючи не лише сільську раду, а й альтернативні шляхи – громадські організації, депутатів, громадські слухання.

Емоційно-ціннісний критерій виявився найбільш чутливим до впливу програми, оскільки саме в цій сфері відбулись найбільш драматичні зміни в експериментальній групі. Якщо на констатувальному етапі жоден респондент не мав високого рівня, то після програми високий рівень продемонстрували 4 особи (50%). Середній рівень зріс з 3 осіб (37,5%) до 4 осіб (50%), а низький рівень знизився з 5 осіб (62,5%) до нуля. Це означає, що програма змогла вплинути на найглибший, емоційний шар особистості, сформувати або посилити почуття приналежності до громади, віру в можливість змін, інтерес до долі рідного села.

Учасники експериментальної групи після завершення програми відверто говорили про те, що їхнє ставлення до села змінилось. Якщо раніше багато хто планував обов'язково виїхати після школи і не повертатися, то тепер частина молодих людей почала розглядати варіант залишитись або повернутись після навчання. На твердження «Я пишаюся тим, що живу в цьому селі» позитивно відреагували 7 осіб з експериментальної групи порівняно з 2 особами на початку. Молоді люди говорили, що раніше не помічали хорошого в своєму селі, а тепер бачать потенціал, можливості, цікавих людей. Вони відчули себе частиною громади, усвідомили, що можуть щось змінити на краще.

У контрольній групі за емоційно-ціннісним критерієм значних змін не відбулось. Високого рівня не досяг жоден респондент ні на початку, ні наприкінці експерименту. Середній рівень мали 3 особи (42,9%) порівняно з 2 особами (28,6%) раніше, низький рівень зменшився з 5 осіб (71,4%) до 4 осіб (57,1%). Ці незначні коливання можна пояснити випадковими факторами або природними процесами дорослішання. Проте якісної зміни ставлення до села, як це сталося в експериментальній групі, не відбулось. Молоді люди з контрольної

групи продовжували висловлювати байдужість до місцевих справ, невіру в можливість змін.

Таблиця 3.4

**Динаміка рівнів сформованості емоційно-ціннісного критерію
громадської активності**

Рівень	Експериментальна група (n=8)	Контрольна група (n=7)
	До програми	Після програми
	осіб	%
Високий	0	0
Середній	3	37,5
Низький	5	62,5

Таблиця 3.4 показує найбільш вражаючі зміни серед усіх досліджуваних критеріїв. Поява 4 респондентів з високим рівнем в експериментальній групі при повній відсутності таких на початку та в контрольній групі свідчить про глибокий вплив програми на емоційно-ціннісну сферу учасників. Зникнення респондентів з низьким рівнем в експериментальній групі при збереженні більше половини таких у контрольній групі підтверджує ефективність застосованих методів роботи, особливо практичних акцій та зустрічей з активістами, які мали потужний емоційний резонанс.

Поведінковий критерій продемонстрував найбільш очевидні та вимірювані зміни, оскільки стосувався конкретних дій учасників програми. В експериментальній групі високий рівень після програми показали 3 особи (37,5%) при повній відсутності таких на початку. Середній рівень зріс з 1 особи (12,5%) до 5 осіб (62,5%). Низький рівень залишився у нуля осіб порівняно з 7 особами (87,5%) на констатувальному етапі. Ці зміни пояснюються тим, що всі учасники експериментальної групи протягом програми реально брали участь у різних формах громадської діяльності – екологічній акції, презентації проєктів, зустрічі з депутатами, що автоматично підвищило показники поведінкової активності.

У контрольній групі за поведінковим критерієм зміни були мінімальними. Високого рівня не досяг жоден респондент, середній рівень показали 2 особи

(28,6%) порівняно з 1 особою (14,3%) на початку, низький рівень мали 5 осіб (71,4%) замість 6 осіб (85,7%) раніше. Така незначна динаміка може бути пов'язана з епізодичною участю окремих осіб у загальних заходах у селі, але системної активності, як в експериментальній групі, не спостерігалось. Молоді люди з контрольної групи продовжували залишатись переважно пасивними спостерігачами життя громади, а не активними учасниками.

Таблиця 3.5

Динаміка рівнів сформованості поведінкового критерію громадської активності

Рівень	Експериментальна група (n=8)	Контрольна група (n=7)
	До програми	Після програми
	осіб	%
Високий	0	0
Середній	1	12,5
Низький	7	87,5

Дані таблиці 3.5 демонструють кардинальну зміну поведінкової активності в експериментальній групі. Поява 3 респондентів з високим рівнем та повне зникнення осіб з низьким рівнем свідчить про те, що програма не лише дала знання та змінила ставлення, а й перетворила молодих людей на реальних учасників громадського життя. У контрольній групі збереження більше 70% респондентів з низьким рівнем підтверджує, що без спеціальної програми соціальної роботи молодь залишається пасивною навіть при наявності певних можливостей для участі.

Якісний аналіз конкретних форм участі учасників експериментальної групи показав різноманітність їхньої активності. Всі 8 осіб брали участь в екологічній акції з прибирання парку та висадження квітів. Шість осіб (75%) відвідали сільську раду під час екскурсії та активно спілкувались з депутатами. Всі учасники створили та презентували власні проєкти покращення життя в селі. Троє найбільш активних учасників (37,5%) увійшли до складу ініціативної групи, яка продовжує роботу після завершення програми, організувала

додаткову зустріч з головою громади для обговорення можливості реалізації одного з проєктів.

Порівняльний аналіз динаміки змін у експериментальній та контрольній групах за всіма трьома критеріями засвідчив статистично значущу різницю, яка не може бути пояснена випадковими факторами. В експериментальній групі за когнітивним критерієм приріст високого рівня становив 50 відсоткових пунктів при нульовому прирості в контрольній групі. За емоційно-ціннісним критерієм різниця ще більш виражена – поява 50% респондентів з високим рівнем в експериментальній групі при повній відсутності таких у контрольній. За поведінковим критерієм приріст високого рівня в експериментальній групі становив 37,5% при збереженні нульового показника в контрольній групі. Ці дані однозначно свідчать про ефективність розробленої програми.

Таблиця 3.6

Порівняльний аналіз динаміки рівнів громадської активності в експериментальній та контрольній групах

Критерій	Рівень	Експериментальна група	Контрольна група
		Приріст/зменшення (%)	Приріст/зменшення (%)
Когнітивний	Високий	+50,0	0
	Середній	-12,5	+14,2
	Низький	-37,5	-14,3
Емоційно-ціннісний	Високий	+50,0	0
	Середній	+12,5	+14,3
	Низький	-62,5	-14,3
Поведінковий	Високий	+37,5	0
	Середній	+50,0	+14,3
	Низький	-87,5	-14,3

Таблиця 3.6 узагальнює результати експериментальної роботи та наочно демонструє якісні відмінності між групами. Особливо показовим є те, що в експериментальній групі відбулись позитивні зміни на рівні високих показників за всіма трьома критеріями, тоді як у контрольній групі цей рівень залишився недосяжним для всіх респондентів. Зменшення частки респондентів з низьким рівнем в експериментальній групі в 2-6 разів перевищує аналогічний показник у

контрольній групі, що підтверджує цілеспрямований вплив програми на підвищення рівня громадської активності.

Додатковий аналіз якісних змін у свідомості учасників експериментальної групи проводився через аналіз їхніх висловлювань під час фінальної рефлексії. Молоді люди говорили про зміну бачення власного села, про появу впевненості в тому, що вони можуть щось змінити. Одна з учасниць відзначила, що раніше вважала село нудним місцем без перспектив, а тепер бачить багато можливостей для реалізації ідей. Інший учасник сказав, що найбільшою цінністю для нього стало усвідомлення того, що він не самотній у своїх прагненнях змінити щось на краще, що є інші однодумці, з якими можна працювати разом.

Аналіз конкретних результатів програми показав, що три проекти, створені учасниками, мають реальні шанси на втілення. Проект створення молодіжного простору в сільському клубі отримав підтримку директора клубу, який погодився виділити приміщення. Проект організації щомісячних спортивних змагань для дітей зацікавив вчителя фізкультури місцевої школи, який готовий стати координатором. Проект встановлення контейнерів для роздільного збору сміття планується подати на бюджет участі наступного року. Ці практичні результати підтверджують, що програма не обмежилась абстрактним навчанням, а призвела до реальних змін у житті громади.

Спостереження за учасниками експериментальної групи після завершення програми показало сталість сформованих змін. Через два тижні після останнього заняття ініціативна група самостійно організувала зустріч для обговорення деталей реалізації одного з проектів. Четверо учасників підписались на інформаційні розсилки громадських організацій, які працюють з молоддю в області. Двоє висловили бажання пройти додатковий тренінг з проектного менеджменту в обласному молодіжному центрі. Це свідчить про те, що програма запустила процес самостійного розвитку активності, який продовжується після завершення формального втручання.

Інтерпретація результатів дозволяє стверджувати, що успіх програми «Моя громада – моє майбутнє» пов'язаний з декількома ключовими факторами. По-

перше, комплексний підхід до формування всіх трьох компонентів громадської активності забезпечив цілісний розвиток особистості. По-друге, поєднання теоретичного навчання з практичною діяльністю дало молодим людям не лише знання, а й реальний досвід участі. По-третє, використання різноманітних методів роботи підтримувало інтерес учасників протягом усієї програми. По-четверте, залучення представників влади та досвідчених активістів створило відчуття реальності того, що відбувається, показало молоді конкретні шляхи впливу на життя громади.

Таким чином, результати експериментальної роботи підтвердили ефективність розробленої програми соціальної роботи з формування громадської активності сільської молоді. В експериментальній групі відбулись статистично значущі позитивні зміни за всіма трьома критеріями – когнітивним, емоційно-ціннісним та поведінковим. У контрольній групі, яка не брала участі в програмі, зміни були мінімальними та несистемними. Різниця між групами після формувального етапу експерименту є настільки вираженою, що дозволяє стверджувати про причинно-наслідковий зв'язок між участю в програмі та підвищенням рівня громадської активності. Програма не лише дала знання та змінила ставлення молоді до села, а й перетворила пасивних спостерігачів на активних учасників громадського життя, які мають реальні плани та проєкти для покращення життя в своїй громаді.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі бакалаврської роботи було обґрунтовано, впроваджено та експериментально перевірено ефективність програми соціальної роботи «Моя громада – моє майбутнє», спрямованої на формування громадської активності сільської молоді. Формувальний етап експерименту дав змогу практично реалізувати теоретичні положення, викладені в першому розділі, та перевірити їхню дієвість у реальних умовах сільської громади.

Розроблено програму соціальної роботи «Моя громада – моє майбутнє», яка базувалась на результатах діагностики, проведеної на констатувальному етапі. Програма будувалась на принципах партнерства, емансипації, ресурсного підходу та локальної ідентичності, що відповідає сучасним стандартам соціальної роботи з молоддю. Мета програми полягала в формуванні громадянської свідомості, розвитку ініціативності та залученні сільської молоді до реальних процесів розвитку громади через комплексний вплив на всі компоненти громадської активності.

Визначено завдання програми, які охоплювали всі аспекти формування громадської активності. По-перше, підвищення рівня громадянської грамотності учасників через надання систематизованих знань про права, механізми участі, структуру місцевого самоврядування. По-друге, формування почуття приналежності до громади, емоційного зв'язку з рідним селом, віри в можливість позитивних змін. По-третє, активізація реальної участі молоді в громадському житті через залучення до проєктної діяльності, волонтерських акцій, громадських обговорень. По-четверте, підтримка реалізації власних ініціатив молодих людей, демонстрація того, що їхні ідеї можуть втілюватись у конкретні результати. По-п'яте, створення умов для формування лідерських якостей та навичок командної роботи.

З'ясовано структуру програми, яка була розрахована на 10 тижнів з одним заняттям щотижня тривалістю 90 хвилин. Програма будувалась за етапним принципом, кожен етап мав власні цілі та завдання. Вступний етап охоплював перші два заняття та був спрямований на знайомство учасників, створення атмосфери довіри, виявлення інтересів та очікувань. Основний етап включав заняття з третього по восьме, де відбувалось навчання, формувались знання, навички, цінності. Заклучний етап охоплював дев'яте та десяте заняття, коли учасники презентували власні проєкти, підводили підсумки, планували подальшу діяльність.

Визначено зміст кожного заняття програми, який логічно розвивався від простого до складного, від теоретичного до практичного. Перше заняття «Хто

ми?» створювало групу та виявляло інтереси. Друге заняття «Що таке громада?» формувало базове розуміння громади та усвідомлення себе її частиною. Третє заняття «Мої права та можливості» заклало когнітивну основу через надання знань про громадянські права. Четверте заняття «Як працює сільрада?» давало практичне знайомство з роботою місцевої влади. П'яте заняття «Від ідеї до проєкту» навчало навичкам проєктної діяльності. Шосте заняття «Бюджет участі» знайомило з механізмом реального впливу на використання бюджетних коштів.

Встановлено, що сьоме заняття «Екоініціатива в моєму селі» давало досвід реальної практичної дії та командної роботи. Восьме заняття «Зустріч з активістами» мотивувало учасників через живі приклади успіху. Дев'яте заняття «Презентація проєктів» розвивало навички публічного виступу та відстоювання власної позиції перед ширшою аудиторією. Десяте заняття «Свято молодості села» підводило підсумки, фіксувало зміни через повторну діагностику та планувало подальшу діяльність. Така логіка побудови змісту забезпечила поступове занурення учасників у тему та формування стійких компетентностей.

Обґрунтовано використання різноманітних методів роботи в програмі, які відповідають принципам активного навчання. Групові дискусії дозволяли висловлювати різні точки зору та вчитись аргументації. Кейс-метод давав можливість працювати з реальними ситуаціями та шукати практичні рішення. Проєктна діяльність формувала навички планування, організації, командної роботи. Гостьові лекції мотивували через живі приклади успіху. Волонтерські акції давали досвід реальної дії та відчуття результату. Мозкові штурми розвивали креативність та здатність генерувати ідеї. Поєднання різних методів на кожному занятті забезпечувало різноманітність та підтримувало інтерес учасників протягом усієї програми.

Виявлено результати повторної діагностики за когнітивним критерієм, які засвідчили значні позитивні зміни в експериментальній групі. Високий рівень знань зріс з 12,5% до 62,5%, середній рівень становив 37,5%, а низький рівень зменшився до нуля. У контрольній групі зміни були мінімальними – високий

рівень залишився на рівні 14,3%, середній зріс до 57,1%, низький зменшився лише до 28,6%. Приріст високого рівня в експериментальній групі становив 50 відсоткових пунктів при нульовому прирості в контрольній групі, що підтверджує ефективність освітнього компонента програми.

З'ясовано динаміку емоційно-ціннісного критерію, де відбулись найбільш драматичні зміни. В експериментальній групі з'явилися респонденти з високим рівнем – 50% порівняно з нульовим показником на початку. Середній рівень зріс до 50%, а низький рівень зменшився до нуля з початкових 62,5%. У контрольній групі високий рівень залишився на нулі, середній зріс лише до 42,9%, низький зменшився незначно до 57,1%. Така динаміка свідчить про глибокий вплив програми на емоційно-ціннісну сферу учасників, формування почуття приналежності до громади та віри в можливість змін.

Встановлено зміни за поведінковим критерієм, які продемонстрували найбільш очевидні та вимірювані результати. В експериментальній групі високий рівень досягли 37,5% учасників, середній рівень – 62,5%, низький рівень зменшився до нуля з початкових 87,5%. У контрольній групі високого рівня не досяг жоден респондент, середній рівень становив лише 28,6%, низький зменшився незначно до 71,4%. Поява учасників з високим рівнем в експериментальній групі при збереженні нульового показника в контрольній однозначно вказує на вплив програми на реальну поведінкову активність молоді.

Визначено конкретні прояви підвищення громадської активності учасників експериментальної групи. Всі учасники брали участь в екологічній акції, відвідали сільську раду, створили та презентували власні проєкти. Троє найактивніших учасників увійшли до складу ініціативної групи, яка продовжує роботу після завершення програми. Три проєкти мають реальні шанси на втілення – створення молодіжного простору, організація спортивних змагань, встановлення контейнерів для роздільного збору сміття. Ці практичні результати підтверджують, що програма призвела до реальних змін у житті громади.

Підтверджено статистичну значущість різниці між експериментальною та контрольною групами після формувального етапу. За когнітивним критерієм

приріст високого рівня в експериментальній групі становив 50 відсоткових пунктів при нульовому прирості в контрольній. За емоційно-ціннісним критерієм різниця становила 50 відсоткових пунктів при збереженні нульового показника високого рівня в контрольній групі. За поведінковим критерієм приріст високого рівня в експериментальній групі становив 37,5% при збереженні нульового показника в контрольній групі. Такі дані не можуть бути пояснені випадковими факторами і свідчать про ефективність програми.

Виявлено якісні зміни у свідомості учасників експериментальної групи через аналіз їхніх висловлювань під час фінальної рефлексії. Молоді люди говорили про зміну бачення власного села, про появу впевненості в тому, що вони можуть щось змінити, про знаходження одностудців для спільної роботи. Учасники відзначали, що раніше вважали село місцем без перспектив, а тепер бачать багато можливостей для реалізації ідей. Така трансформація світогляду є найціннішим результатом програми, оскільки створює основу для довготривалої активності молоді в житті громади.

Встановлено сталість сформованих змін через спостереження за учасниками після завершення програми. Ініціативна група самостійно організувала зустріч для обговорення деталей реалізації проєктів. Четверо учасників підписались на інформаційні розсилки громадських організацій. Двоє висловили бажання пройти додатковий тренінг з проєктного менеджменту. Це свідчить про те, що програма запустила процес самостійного розвитку активності, який продовжується після завершення формального втручання, що є ознакою справжньої ефективності соціальної роботи.

Обґрунтовано ключові фактори успіху програми «Моя громада – моє майбутнє». По-перше, комплексний підхід до формування всіх трьох компонентів громадської активності забезпечив цілісний розвиток особистості. По-друге, поєднання теоретичного навчання з практичною діяльністю дало молодим людям не лише знання, а й реальний досвід участі. По-третє, використання різноманітних методів роботи підтримувало інтерес учасників протягом усієї програми. По-четверте, залучення представників влади та

досвідчених активістів створило відчуття реальності того, що відбувається, показало молоді конкретні шляхи впливу на життя громади.

Таким чином, третій розділ роботи експериментально підтвердив ефективність розробленої програми соціальної роботи з формування громадської активності сільської молоді. Програма «Моя громада – моє майбутнє» забезпечила статистично значущі позитивні зміни за всіма трьома критеріями в експериментальній групі при мінімальних змінах у контрольній групі. Учасники програми не лише отримали знання про можливості участі та сформували емоційний зв'язок з громадою, а й стали реальними учасниками громадського життя з конкретними проєктами та планами на майбутнє. Результати експериментальної роботи доводять, що цілеспрямована соціальна робота може ефективно формувати громадську активність сільської молоді навіть в умовах обмежених ресурсів, головне – професійний підхід, систематичність та справжня зацікавленість у розвитку молодих людей як активних громадян своєї країни.

ВИСНОВКИ

У бакалаврській роботі здійснено теоретичне обґрунтування та експериментальну перевірку ефективності програми соціальної роботи з формування громадської активності сільської молоді. Виконання поставлених завдань дослідження дало змогу дійти наступних висновків.

1. У процесі виконання першого завдання з'ясовано сутність, структуру та чинники формування громадської активності сільської молоді в сучасних соціальних умовах. Встановлено, що громадська активність є інтегративним утворенням особистості, яке поєднує когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти й виявляється через усвідомлену участь молоді в житті громади, готовність брати відповідальність за місцеві процеси та ініціювати соціально значущі зміни.

Визначено, що на формування громадської активності сільської молоді впливають як сприятливі чинники, такі як: освіта, доступ до інформації, підтримка громади, наявність позитивних прикладів участі, так і обмежувальні, зокрема слабка інфраструктура, міграція молоді, недостатня поінформованість, патерналістські настрої, брак досвіду громадської діяльності.

У результаті теоретичного аналізу обґрунтовано специфіку соціальної роботи з формування громадської активності сільської молоді, яка має будуватися на принципах партнерства, емансипації, ресурсного підходу та локальної ідентичності.

2. У межах виконання другого завдання проведено діагностику рівнів громадської активності, громадянської ідентичності та готовності до участі в житті громади серед молоді сільських територій. Для цього визначено три критерії оцінювання: когнітивний, емоційно-ціннісний і поведінковий. Когнітивний критерій охоплював такі показники, як знання про права й обов'язки громадян, розуміння механізмів участі в житті громади, обізнаність щодо структури та функцій місцевого самоврядування, знання про бюджет участі, громадські слухання та можливості звернення до органів влади.

Емоційно-ціннісний критерій відображав почуття приналежності до громади, віру в можливість змін, інтерес до місцевих справ, бажання пов'язувати власне майбутнє із селом, емоційну залученість до проблем громади. Поведінковий критерій характеризувався реальною участю молоді в громадських заходах, волонтерстві, ініціативах, проєктах, обговореннях і формах взаємодії з місцевою владою. Для кожного критерію визначено три рівні сформованості: низький, середній і високий. Для діагностики використано відповідний методичний інструментарій: авторську анкету «Я і моя громада» та тест «Громадянська грамотність» (для когнітивного критерію); опитувальник «Моє ставлення до села» та шкалу громадянської ідентичності (для емоційно-ціннісного критерію); структуроване інтерв'ю та анкету про форми участі в громадському житті (для поведінкового критерію).

Установлено, що на констатувальному етапі переважали середній і низький рівні громадської активності, причому найнижчі показники зафіксовано за поведінковим критерієм, що засвідчило недостатню реальну включеність молоді в життя громади. Отримані результати підтвердили наявність проблеми низької громадської активності сільської молоді та стали емпіричною основою для розроблення формульованої програми.

3. У результаті виконання третього завдання теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність програми соціальної роботи «Моя громада – моє майбутнє» з формування громадської активності сільської молоді. Метою програми визначено формування громадянської свідомості, розвиток ініціативності та залучення сільської молоді до реальних процесів розвитку громади через комплексний вплив на когнітивний, емоційно-ціннісний і поведінковий компоненти громадської активності. Програма реалізовувалася поетапно і включала три етапи: вступний, спрямований на знайомство учасників, згуртування групи, виявлення інтересів і первинне усвідомлення себе частиною громади; основний, орієнтований на набуття знань про громадянські права, механізми участі, роботу місцевої влади, формування навичок проєктування та набуття досвіду реальної громадської дії; заключний, пов'язаний із презентацією

результатів, рефлексією, повторною діагностикою та плануванням подальшої участі молоді в житті громади.

Упровадження програми здійснювалося через різноманітні форми й методи роботи: ігри на згуртування, мозковий штурм, міні-лекції, дискусії, кейс-метод, роботу в групах, екскурсію до сільської ради, зустрічі з депутатами й активістами, проєктну діяльність, практичні акції, волонтерство, публічну презентацію ідей та групову рефлексію. Така організація роботи забезпечила поєднання освітнього, мотиваційного й діяльнісного компонентів програми.

Установлено, що після її впровадження в експериментальній групі відбулися суттєві позитивні зміни за всіма критеріями: зросли обізнаність молоді щодо механізмів громадської участі, емоційна залученість до життя села, готовність до волонтерської та проєктної діяльності, реальна участь у громадських ініціативах. Це підтвердило ефективність програми та доцільність її використання в практиці соціальної роботи з молоддю сільських територій.

4. У процесі виконання четвертого завдання розроблено практичні рекомендації для соціальних працівників, педагогів і органів місцевого самоврядування щодо підтримки та розвитку громадської ініціативи серед сільської молоді. Рекомендовано здійснювати попередню комплексну діагностику рівнів громадської активності, будувати програми роботи з молоддю на принципах партнерства, уникати патерналізму, поєднувати освітній компонент із практичною діяльністю, використовувати інтерактивні методи, проєктну роботу та менторство, залучати до співпраці представників влади, активістів і громадські організації. [59, с.28]

Для педагогів доцільним є інтегрування елементів громадянської освіти в навчальний процес, організація проєктної діяльності учнів і створення демократичного освітнього середовища.

Для органів місцевого самоврядування визначено необхідність створення інституційних умов для участі молоді в житті громади: молодіжних рад із реальними повноваженнями, механізмів консультацій, бюджету участі, підтримки молодіжних ініціатив та розвитку відповідної інфраструктури.

Отже, мети дослідження досягнуто, поставлені завдання виконано, а програма «Моя громада – моє майбутнє» засвідчила свою ефективність як засіб формування громадської активності сільської молоді.

Перспективи подальших досліджень убачаються у розширенні вибірки, поглибленні вивчення мотиваційних чинників участі молоді та адаптації програми до умов різних типів сільських громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біловус Д. Громадська активність як критерій зрілості громадянського суспільства. *Наукові заходи Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету*. 2021. С. 13–16.
2. Богатчук С., Коліжук Б. Волонтерство молоді в сучасному українському суспільстві. *XI International scientific and practical conference «Innovative Solutions to Modern Scientific Challenges»*. Zagreb, Croatia. February 21–23, 2024. Р. 217–222.
3. Вороніна Ю. Є. Формування громадянської активності молоді. *Сучасний стан та основні пріоритети розвитку економіки*. 2024. С. 111.
4. Гільбух Ю. З. Вчитель та психологічна служба школи. Київ : Ін-т психології АПН України, 1993. 156 с.
5. Губеладзе І. Г. Засоби психологічної підтримки сільської молоді, яка мігрувала в місто. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2017. Вип. 40. С. 101–114.
6. Гуменюк О. Рівні громадянської відповідальності та їх емпіричне вивчення у молоді. *Психологія і суспільство*. 2008. № 4 (34). С. 92–98.
7. Захаренко О. А., Мазурик С. М. Становлення громадянина. Київ : Тов-во «Знання» Укр. РСР, 1976. 32 с.
8. Ївженко Ю. Формування соціальної активності студентської молоді. *Нові технології навчання*. 2020. № 94. С. 154–161.
9. Клибанівська Т., Шульга Г., Коломієць Л. Особливості діяльності молодіжних рад територіальних громад в Україні. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2022. № 2 (9). С. 242–251.
10. Коломієць О. Г., Розсоха А. В. Роль молодіжних рад у формуванні локальної соціальної політики в територіальних громадах. *Журнал «Наукові інновації та передові технології»*. 2025. № 5. С. 45.
11. Коляда А., Демченко І. Стимулювання громадянської активності сільської молоді засобами соціального партнерства .Ресурсно-орієнтоване

навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка : збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 19-20 лютого 2026 р.). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2026.с.459

12. Корзун О. І., Корзун К. М. Молодіжна міграція до міст – основна проблема сільських ОТГ України. *Сучасні технології управління соціально-економічним розвитком України в умовах глобальних викликів сьогодення*. 2021. С. 30.

13. Лукашевич М. П., Мигович І. І. Теорія і методи соціальної роботи. Київ : МАУП, 2003. С. 159–164.

14. Луков В. А. Соціологія молоді. 1999. С. 351–351.

15. Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті. Council of Europe, July 2015. URL: <https://rm.coe.int/168071b58f> (дата звернення: 04.11.2025).

16. Петрочко Ж. В., Карпенко О. Г., Лютий В. П. Соціальна активність особистості у територіальній громаді. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2024. № 2. С. 80–86.

17. Про місцеве самоврядування : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення: 04.11.2025).

18. Скочко М. О. Організаційно-змістові засади надання соціальних послуг у сільській місцевості : монографія. Київ : Компринт, 2022. 187 с.

19. Слосанська Г. І. Соціальна робота в територіальній громаді: теорії, моделі та методи : монографія / за наук. ред. д-ра пед. наук, проф. В. А. Поліщук. Тернопіль : ТНПУ імені В. Гнатюка, 2018. 382 с.

20. Сопівник І. В. Соціальний педагог як суб'єкт формування соціальної відповідальності сільської молоді. *Біоресурси і природокористування*. 2013. Т. 5, № 5–6. С. 165–171.

21. Тимошкова А. С. Формування громадянської активності студентів під час проектної діяльності. *Педагогічний альманах*. 2013. Вип. 19. С. 38–43.

22. Ципко С. Громадська активність студентської молоді: проблематика соціологічного аналізу. *Релігія та соціум*. 2016. № 3–4. С. 189–197.
23. Про внесення змін до деяких законів України щодо сприяння розвитку волонтерської діяльності : Закон України від 15.08.2022 р. № 2519-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 41. Ст. 317.
24. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021-2025 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12.2020 р. № 1604-р.
25. Алексєєнко Т. Ф. Соціалізація особистості в умовах громади: теорія і практика. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2021. Вип. 25(1). С. 12–25.
26. Безпалько О. В. Соціальна робота в громаді : навч. посіб. Київ : Центр навч. л-ри, 2020. 216 с.
27. Бех І. Д. Психологічні засади формування громадянської позиції особистості. *Педагогіка і психологія*. 2019. № 2. С. 5–14.
28. Васильченко О. В. Соціальне проєктування як засіб активізації сільської молоді. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2022. № 3. С. 45–53.
29. Веретенко Т. Г. Соціальна педагогіка: словник-довідник. Київ : ВД «Слово», 2021. 384 с.
30. Галацька Л. В. Роль молодіжних рад у розвитку місцевого самоврядування. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2023. Вип. 1. С. 88–96.
31. Горішна Н. М. Теоретико-методологічні основи соціальної роботи з молодими людьми в умовах децентралізації. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2020. № 1. С. 15–26.
32. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695.
33. Заяць О. В. Соціальне партнерство в системі молодіжної політики на селі. *Молода нація*. 2022. № 4. С. 112–119.

34. Зверєва І. Д. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. Київ ; Сімферополь : Універсум, 2021. 536 с.
35. Ініціатива «Громада, дружня до дітей та молоді»: практичний посібник для органів місцевого самоврядування. ЮНІСЕФ Україна, 2021. 64 с.
36. Капська А. Й. Соціальна робота : підручник. Київ : ВД «Слово», 2022. 400 с.
37. Коваль Л. Г. Соціально-педагогічна діяльність у сільській місцевості: виклики воєнного часу. *Питання виховання*. 2023. № 2. С. 34–41.
38. Корнієвський О. А. Державна молодіжна політика в Україні: пріоритети та механізми реалізації. Київ : НІСД, 2021. 144 с.
39. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2020. 486 с.
40. Левицька С. О. Громадська участь як інструмент сталого розвитку територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38.
41. Лях Т. Л. Методика організації волонтерської роботи молоді. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2021. Вип. 15. С. 77–84.
42. Максименко С. Д. Психологія особистості : підручник. Київ : Видавництво КНТ, 2020. 520 с.
43. Миревич С. О. Формування soft skills молоді в процесі неформальної освіти. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2022. № 1. С. 58–64.
44. Овчаренко Н. А. Соціальна активність молоді в умовах трансформації українського суспільства. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2021. Вип. 12. С. 190–205.
45. Петровська Т. В. Роль соціального працівника у згуртуванні сільської громади. *Соціальні технології*. 2023. Вип. 97. С. 102–110.
46. Поліщук В. А. Теорія соціальної роботи : навч. посіб. Тернопіль : ТНПУ, 2021. 254 с.
47. Рижанова О. О. Цифровізація соціальної роботи з молоддю: нові можливості для села. *Інформаційні технології в освіті*. 2022. № 4. С. 14–22.

48. Романова Н. В. Соціальна підтримка молоді у територіальних громадах. *Грані*. 2021. Т. 24. № 5. С. 45–54.
49. Семигіна Т. В. Сучасна соціальна робота. Київ : Академія, 2020. 192 с.
50. Сидоренко О. П. Громадянська освіта молоді: європейський досвід та українські реалії. Київ : Генеза, 2022. 208 с.
51. Слосанська Г. І. Соціальна робота в територіальній громаді : монографія. Тернопіль : ТНПУ, 2019. 450 с.
52. Соціальна активність молоді : статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2023. 88 с.
53. Тименко В. М. Розвиток лідерського потенціалу сільської молоді. *Педагогічні науки*. 2021. Вип. 78. С. 132–139.
54. Харченко С. Я. Соціально-педагогічна робота з молоддю в умовах сільського соціуму. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2020. № 5. С. 202–211.
55. Чорна К. І. Національно-патріотичне виховання молоді в сучасних умовах. *Рідна школа*. 2022. № 1. С. 3–9.
56. Шахрай В. М. Технології соціальної роботи : навч. посіб. Київ : Центр навч. л-ри, 2021. 284 с.
57. Шевченко О. В. Участь молоді у прийнятті рішень на місцевому рівні. *Університетські наукові записки*. 2023. № 1. С. 156–165.
58. Ярошенко А. А. Соціальна відповідальність молоді як чинник розвитку громади. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2021. № 2. С. 44–51.
59. Методичні рекомендації щодо створення молодіжних центрів у територіальних громадах / за заг. ред. М. П. Куніцина. Київ : ДП «Інформ-аналітик», 2022. 112 с.
60. Національна доповідь про стан молоді в Україні : за підсумками 2022 року. Київ : Міністерство молоді та спорту України, 2023. 140 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета «Я і моя громада»

Шановний респонденте!

Запрошуємо Вас взяти участь у дослідженні, спрямованому на вивчення громадської активності сільської молоді. Анкета є анонімною, результати будуть використані лише в узагальненому вигляді. Просимо відповідати щиро та уважно.

I. Загальна інформація

Ваш вік: _____ років

Стать: ☐ чоловіча ☐ жіноча

Скільки років проживаєте в селі Зінове? _____ років

II. Знання про громаду та місцеве самоврядування

Скільки депутатів обрано до Вашої сільської ради? ☐ Не знаю ☐ 10-15 ☐ 16-20 ☐ 21-25

Хто очолює Вашу громаду?

☐ Знаю прізвище та ім'я ☐ Знаю тільки прізвище ☐ Не знаю

Які з перелічених питань вирішує сільська рада? (можна обрати декілька варіантів)

☐ Благоустрій території ☐ Утримання доріг ☐ Робота школи та дитячого садка ☐ Культурні заходи ☐ Не знаю

Чи знаєте Ви, що таке «бюджет участі»?

☐ Так, знаю і можу пояснити ☐ Чув(ла) таке поняття, але не знаю деталей ☐ Ні, не знаю

Куди Ви звернетесь, якщо помітите проблему (наприклад, зламаний дитячий майданчик)?

☐ До сільської ради ☐ До депутата ☐ Напишу звернення/петицію ☐ Нікуди не звернусь ☐ Не знаю, куди звертатись

III. Знання про форми громадської участі

Які форми участі громадян у житті громади Вам відомі? (можна обрати декілька варіантів)

☐ Громадські слухання ☐ Звернення до органів влади ☐ Участь у бюджеті участі ☐ Волонтерська діяльність ☐ Мирні зібрання ☐ Не знаю жодної форми

Чи знаєте Ви про можливість особисто взяти участь у засіданні сільської ради?

☐ Так ☐ Ні ☐ Не впевнений(а)

Чи можуть молоді люди впливати на рішення місцевої влади?

☐ Так, можуть ☐ Скоріше можуть, ніж ні ☐ Скоріше не можуть ☐ Ні, не можуть ☐ Важко відповісти

IV. Знання про права громадян

Які з перелічених прав гарантовані Конституцією України? (можна обрати декілька варіантів)

☐ Право на звернення до органів влади ☐ Право на мирні зібрання ☐ Право на свободу слова ☐ Право на доступ до інформації ☐ Не знаю

Чи можете Ви пояснити, що означає «громадський контроль»?

☐ Так, можу пояснити ☐ Маю загальне уявлення ☐ Ні, не можу пояснити

З якого віку громадяни мають право брати участь у місцевих виборах?

☐ 16 років ☐ 18 років ☐ 21 рік ☐ Не знаю

V. Обізнаність про ресурси громади

Які організації або заклади в Вашому селі працюють з молоддю? (можна обрати декілька варіантів)

☐ Сільський клуб ☐ Бібліотека ☐ Спортивні секції ☐ Молодіжні організації ☐ Не знаю про такі

Чи знаєте Ви про існування молодіжної ради при сільській раді?

☐ Так, знаю і беру участь ☐ Так, знаю, але не беру участь ☐ Чув(ла), але не знаю деталей ☐ Ні, не знаю

Де можна знайти інформацію про заходи та новини Вашої громади? (можна обрати декілька варіантів)

☐ На сайті громади ☐ У соціальних мережах ☐ На інформаційних стендах ☐ Від знайомих ☐ Не знаю

VI. Розуміння механізмів участі

Якщо Ви хочете реалізувати проєкт покращення села, які кроки Ви зробите? (відкрите питання)

Чи знаєте Ви, як подати звернення до сільської ради?

☐ Так, знаю процедуру ☐ Знаю загально, але не деталі ☐ Ні, не знаю

На Вашу думку, що потрібно молоді для активної участі в житті громади? (відкрите питання)

Сценарій заняття «Від ідеї до проєкту»

Тема: Від ідеї до проєкту

Тривалість: 90 хвилин

Кількість учасників: 8 осіб

Мета: сформувати в учасників базові навички проєктної діяльності, навчити перетворювати ідеї на конкретні проєкти з чіткою структурою та планом реалізації.

Завдання:

1. познайомити учасників зі структурою проєкту;
2. навчити визначати проблему та формулювати мету проєкту;
3. розвинути навички командної роботи;
4. створити міні-проєкти для покращення життя в громаді.

Обладнання та матеріали: фліпчарт, маркери, аркуші паперу А4, ручки, роздатковий матеріал зі структурою проєкту, приклади успішних молодіжних проєктів.

Хід заняття:

I. Вступна частина (15 хвилин)

Привітання та налаштування на роботу (3 хв) Ведучий вітає учасників, нагадує тему заняття, створює робочу атмосферу.

Актуалізація теми (7 хв) Питання для обговорення:

- Що Вас турбує в нашому селі?
- Які проблеми Ви помічаєте щодня?
- Чи є у Вас ідеї, як покращити життя в громаді?

Учасники по колу називають проблеми або ідеї, ведучий записує їх на фліпчарті. Створюється банк ідей для подальшої роботи.

Оголошення мети та плану заняття (5 хв) Ведучий пояснює, що сьогодні учасники навчатимуться перетворювати ідеї на конкретні проєкти, які можна реалізувати в громаді.

II. Основна частина (60 хвилин)

Міні-лекція «Що таке проєкт?» (15 хв)

Ведучий пояснює основні поняття:

Проєкт – це обмежена в часі діяльність, спрямована на досягнення конкретного результату.

Відмінність проєкту від звичайної діяльності: конкретна мета, чіткі терміни, вимірюваний результат.

Структура проєкту:

- Назва проєкту (коротка, зрозуміла, приваблива)
- Проблема (що саме не влаштовує, яка ситуація потребує змін)
- Мета (чого хочемо досягти)
- Завдання (конкретні кроки для досягнення мети, 3-5 завдань)
- Цільова група (для кого реалізується проєкт)
- Ресурси (що потрібно: люди, гроші, матеріали, час)

- Терміни реалізації (коли починаємо, коли закінчуємо)
- Очікувані результати (що конкретно зміниться після реалізації)

Ведучий показує приклад готового проєкту на фліпчарті, розбирає кожен елемент структури.

Приклад: Назва: «Чисте село – наша гордість»

Проблема: У центрі села немає контейнерів для сміття, жителі викидають сміття в непризначених місцях, територія виглядає неохайно.

Мета: Покращити екологічну ситуацію та зовнішній вигляд центральної частини села.

Завдання:

1. Провести екологічну акцію з прибирання центральної частини села
2. Встановити 5 контейнерів для сміття в ключових місцях
3. Створити інформаційні таблички про збереження чистоти
4. Залучити 30 мешканців до участі в акції

Цільова група: Жителі села всіх вікових категорій

Ресурси: 10 волонтерів, 15 000 грн на контейнери, інструменти для прибирання, 2 місяці часу

Терміни: Вересень-жовтень 2025 року

Очікувані результати: Чиста центральна частина села, встановлені контейнери, підвищення екологічної свідомості жителів

Вправа «Від проблеми до мети» (10 хв)

Ведучий пропонує учасникам потренуватись формулювати мету на основі проблеми.

Приклади для роботи:

Проблема: Дітям у селі нема де грати влітку. Мета: _____?

Проблема: Молодь не знає, де проводити дозвілля. Мета: _____?

Проблема: У селі немає місця для занять спортом. Мета: _____?

Учасники в загальній групі пропонують варіанти, обговорюють, яка мета сформульована краще та чому. Ведучий підкреслює, що мета має бути конкретною, досяжною, вимірюваною.

Робота в малих групах «Створення проєктів» (30 хв)

Учасники об'єднуються у дві групи по 4 особи. Кожна група обирає проблему з банку ідей, створеного на початку заняття, або пропонує власну.

Завдання для груп:

- Обрати проблему
- Розробити проєкт за запропонованою структурою
- Записати всі елементи проєкту на аркуші паперу
- Підготувати коротку презентацію (3-5 хвилин)

Ведучий підходить до кожної групи, допомагає конкретизувати ідеї, уточнити формулювання, зробити проєкт реалістичним. Звертає увагу на те, щоб завдання були конкретними, ресурси – реальними, терміни – досяжними.

Орієнтовні теми для проєктів:

- Облаштування спортивного майданчика
- Створення молодіжного простору в сільському клубі

- Організація дозвілля для дітей влітку
- Екологічна акція з озеленення території
- Збереження історичних пам'яток села
- Презентація проєктів (20 хв)

Кожна група презентує свій проєкт перед іншими учасниками (по 5 хвилин). Інша група та ведучий ставлять запитання, дають поради, пропонують покращення.

Критерії для обговорення:

- Чи чітко сформульована проблема?
- Чи реалістична мета та завдання?
- Чи достатньо ресурсів для реалізації?
- Чи можна виміряти результат?
- Що можна покращити в проєкті?

Ведучий фіксує на фліпчарті основні зауваження та пропозиції до кожного проєкту. Наголошує на сильних сторонах кожної роботи, підбадьорює учасників.

III. Заключна частина (15 хвилин)

Групова рефлексія (10 хв)

Питання для обговорення:

1. Що нового Ви дізналися сьогодні?
2. Що було найскладніше під час створення проєкту?
3. Чи вірите Ви, що Ваш проєкт можна реалізувати?
4. Які перші кроки потрібно зробити для втілення проєкту?

Учасники діляться враженнями, обговорюють труднощі та досягнення. Ведучий підкреслює, що всі проєкти мають потенціал для реалізації, потрібно лише докласти зусиль.

Домашнє завдання (2 хв)

Кожна група до наступного заняття має доопрацювати свій проєкт з урахуванням отриманих зауважень. Деталізувати бюджет, уточнити терміни, продумати конкретні кроки реалізації першого завдання.

Підбиття підсумків (3 хв)

Ведучий підсумовує результати заняття, нагадує про наступну зустріч, дякує за активну участь. Наголошує, що проєктна діяльність – це інструмент реальних змін, і кожен учасник може стати автором покращень у своїй громаді.

Додаток В

Карта громадських потреб села

Таблиця В.1

Карта громадських потреб села Зінове (за результатами діагностики)

Сфера потреб	Конкретна проблема	Ступінь актуальності*	Цільова група	Можливі шляхи вирішення
Дозвілля та культура	Відсутність місць для проведення вільного часу молоддю	Високий	Молодь 14-25 років	Створення молодіжного простору в сільському клубі
	Недостатня кількість культурних заходів для молоді	Середній	Молодь 14-25 років	Організація щомісячних молодіжних вечорів, фестивалів
	Застаріле обладнання в сільському клубі	Середній	Усі жителі	Звернення до бюджету участі, пошук грантів
Спорт та активний відпочинок	Відсутність спортивного майданчика	Високий	Діти, молодь	Облаштування спортивного майданчика за рахунок громадського проєкту
	Немає організованих спортивних секцій	Середній	Діти 7-16 років	Створення футбольної/волейбольної секції на базі школи
	Зруйнований дитячий майданчик	Високий	Діти дошкільного віку	Ремонт та оновлення майданчика
Благоустрій та інфраструктура	Занедбаність центральної частини села	Високий	Усі жителі	Екологічна акція з прибирання, висадження квітів
	Відсутність контейнерів для сміття	Високий	Усі жителі	Встановлення контейнерів через бюджет участі

	Погані дороги в окремих частинах села	Середній	Усі жителі	Звернення до сільської ради, пошук коштів у бюджеті
	Недостатнє освітлення вулиць	Середній	Усі жителі	Проект встановлення додаткових ліхтарів
Екологія	Несанкціонована не звалище на околиці села	Високий	Усі жителі	Організація акції з ліквідації, встановлення табличок
	Відсутність роздільного збору сміття	Середній	Усі жителі	Освітня кампанія, встановлення контейнерів
	Забруднення місцевої річки	Середній	Усі жителі	Екологічний моніторинг, прибирання берегів
Освіта та розвиток	Брак інформації про можливості для молоді	Високий	Молодь 14-25 років	Створення інформаційної сторінки в соцмережах
	Відсутність тренінгів та освітніх заходів	Високий	Молодь 14-25 років	Залучення тренерів з міста, організація майстер-класів
	Слабкий доступ до інтернету	Середній	Усі жителі	Звернення до провайдерів, пошук рішень через раду
Соціальна сфера	Самотність людей похилого віку	Середній	Люди похилого віку	Волонтерська програма допомоги, відвідування
	Відсутність підтримки багатодітних сімей	Низький	Багатодітні сім'ї	Створення банку речей, організація благодійних акцій
Зайнятість та підприємництво	Брак робочих місць для молоді	Високий	Молодь 18-25 років	Розвиток малого бізнесу, підтримка стартапів
	Відсутність інформації про вакансії	Середній	Працездатне населення	Створення інформаційної дошки, онлайн-ресурсу

Туризм та історична спадщина	Занедбаність історичних пам'яток	Середній	Усі жителі	Проект з відновлення та популяризації місцевих пам'яток
	Відсутність туристичної інфраструктури	Низький	Потенційні туристи	Створення туристичних маршрутів, облаштування зон відпочинку
Інформування та комунікація	Низька поінформованість про роботу сільської ради	Високий	Усі жителі	Створення сайту/сторінки громади, регулярні звіти
	Відсутність зворотного зв'язку між владою та молоддю	Високий	Молодь 14-25 років	Створення молодіжної ради, проведення регулярних зустрічей

Примітка:

*Ступінь актуальності визначався на основі опитування учасників програми та аналізу ситуації в громаді:

Високий – проблема потребує негайного вирішення, впливає на життя значної кількості жителів

Середній – проблема важлива, але не критична, може вирішуватись поетапно

Низький – проблема менш актуальна, може вирішуватись за наявності додаткових ресурсів

Пріоритетні напрями для роботи з молоддю (за результатами діагностики):

1. Створення молодіжного простору в сільському клубі
2. Організація спортивних заходів та облаштування майданчика
3. Екологічні ініціативи (прибирання, озеленення, роздільний збір сміття)
4. Інформування молоді про можливості участі
5. Налагодження комунікації між молоддю та місцевою владою

Додаток Д

Таблиці з діагностичними даними (початкові та кінцеві)

Таблиця Д.1

Результати діагностики когнітивного критерію громадської активності
(початковий етап)

Показник	Експериментальна група (n=8)	Контрольна група (n=7)
	осіб	%
Високий рівень (25-35 балів)	1	12,5
Середній рівень (13-24 бали)	4	50,0
Низький рівень (0-12 балів)	3	37,5
Середній бал по групі	16,8	-

Таблиця Д.2

Результати діагностики когнітивного критерію громадської активності
(кінцевий етап)

Показник	Експериментальна група (n=8)	Контрольна група (n=7)
	осіб	%
Високий рівень (25-35 балів)	5	62,5
Середній рівень (13-24 бали)	3	37,5
Низький рівень (0-12 балів)	0	0
Середній бал по групі	28,4	-
Приріст середнього балу	+11,6	-

Таблиця Д.3

Результати діагностики емоційно-ціннісного критерію громадської активності (початковий етап)

Показник	Експериментальна група (n=8)	Контрольна група (n=7)
	осіб	%
Високий рівень (28-40 балів)	0	0
Середній рівень (14-27 балів)	3	37,5

Низький рівень (0-13 балів)	5	62,5
Середній бал по групі	12,3	-

Таблиця Д.4

Результати діагностики емоційно-ціннісного критерію громадської активності (кінцевий етап)

Показник	Експериментальна група (n=8)	Контрольна група (n=7)
	осіб	%
Високий рівень (28-40 балів)	4	50,0
Середній рівень (14-27 балів)	4	50,0
Низький рівень (0-13 балів)	0	0
Середній бал по групі	29,1	-
Приріст середнього балу	+16,8	-

Таблиця Д.5

Результати діагностики поведінкового критерію громадської активності (початковий етап)

Показник	Експериментальна група (n=8)	Контрольна група (n=7)
	осіб	%
Високий рівень (18-25 балів)	0	0
Середній рівень (9-17 балів)	1	12,5
Низький рівень (0-8 балів)	7	87,5
Середній бал по групі	4,6	-

Таблиця Д.6

Результати діагностики поведінкового критерію громадської активності (кінцевий етап)

Показник	Експериментальна група (n=8)	Контрольна група (n=7)
	осіб	%
Високий рівень (18-25 балів)	3	37,5
Середній рівень (9-17 балів)	5	62,5

Низький рівень (0-8 балів)	0	0
Середній бал по групі	19,3	-
Приріст середнього балу	+14,7	-

Таблиця Д.7

Узагальнені результати діагностики громадської активності (початковий етап)

Критерій	Експериментальна група (n=8)	Контрольна група (n=7)
	Середній бал	% від максимуму
Когнітивний (max 35)	16,8	48,0
Емоційно-ціннісний (max 40)	12,3	30,8
Поведінковий (max 25)	4,6	18,4
Загальний бал (max 100)	33,7	33,7

Таблиця Д.8

Узагальнені результати діагностики громадської активності (кінцевий етап)

Критерій	Експериментальна група (n=8)	Контрольна група (n=7)
	Середній бал	% від максимуму
Когнітивний (max 35)	28,4	81,1
Емоційно-ціннісний (max 40)	29,1	72,8
Поведінковий (max 25)	19,3	77,2
Загальний бал (max 100)	76,8	76,8

Таблиця Д.9

Динаміка змін показників громадської активності за період експерименту

Критерій	Експериментальна група	Контрольна група	Різниця приросту між групами
	Приріст балу	Приріст %	Приріст балу
Когнітивний	+11,6	+33,1	+1,7
Емоційно-ціннісний	+16,8	+42,0	+1,8
Поведінковий	+14,7	+58,8	+1,2
Загальний показник	+43,1	+43,1	+4,7

Таблиця Д.10

Розподіл респондентів за загальним рівнем громадської активності
(початковий етап)

Рівень	Діапазон балів	Експериментальна група (n=8)	Контрольна група (n=7)
		осіб	%
Високий	61-100	0	0
Середній	31-60	4	50,0
Низький	0-30	4	50,0

Таблиця Д.11

Розподіл респондентів за загальним рівнем громадської активності
(кінцевий етап)

Рівень	Діапазон балів	Експериментальна група (n=8)	Контрольна група (n=7)
		осіб	%
Високий	61-100	6	75,0
Середній	31-60	2	25,0
Низький	0-30	0	0

Таблиця Д.12

Конкретні показники участі молоді в громадському житті (кінцевий етап)

Форма участі	Експериментальна група (n=8)	Контрольна група (n=7)
	осіб	%
Участь у екологічній акції	8	100
Відвідування сільської ради	6	75,0
Розробка власного проєкту	8	100
Публічна презентація ідеї	8	100
Участь у волонтерстві	8	100
Членство в ініціативній групі	3	37,5
Звернення до органів влади	2	25,0
Участь у громадських обговореннях	5	62,5

Примітки до таблиць:

Максимальна кількість балів за когнітивним критерієм – 35

Максимальна кількість балів за емоційно-ціннісним критерієм – 40

Максимальна кількість балів за поведінковим критерієм – 25

Загальна максимальна кількість балів – 100

Діагностика проводилась за однаковими методиками на початковому та кінцевому етапах експерименту

Статистична обробка даних здійснювалась з використанням методів описової статистики

Додаток Е

Схема «Етапи програми „Моя громада – моє майбутнє“»

Таблиця Е.1

Етапи реалізації програми «Моя громада – моє майбутнє»

Етап	Тривалість	Заняття	Тематика	Основні методи	Результат етапу
ВСТУПНИЙ ЕТАП	2 тижні	1-2	Знайомство, формування групи, виявлення потреб	Ігри на згуртування, мозковий штурм, діагностика	Сформована група, визначені інтереси, створена карта громади
		1	«Хто ми?»	Знайомство, ігри, діагностика, карта інтересів	Атмосфера довіри, виявлені очікування
		2	«Що таке громада?»	Мозковий штурм, робота в групах, створення карти села	Усвідомлення себе частиною громади
ОСНОВНИЙ ЕТАП	6 тижнів	3-8	Навчання, формування компетентностей, практична діяльність	Лекції, дискусії, кейси, екскурсії, проектування, акції	Сформовані знання, навички, цінності; створені проекти; досвід реальної участі
		3	«Мої права та можливості»	Міні-лекція, кейс-метод, дискусія	Знання про громадянські права та механізми участі
		4	«Як працює сільрада?»	Екскурсія, зустріч з депутатами, діалог	Розуміння структури влади, зниження

					відчуженості
		5	«Від ідеї до проєкту»	Проектна діяльність, робота в командах, мозковий штурм	Навички проєктування, банк ідей
		6	«Бюджет участі»	Аналіз прикладів, розробка пропозицій, доопрацювання проєктів	Знання механізму бюджету участі, готові проєкти
		7	«Екоініціатива в моєму селі»	Практична акція, волонтерство, спільна праця	Досвід реальної дії, відчуття результату
		8	«Зустріч з активістами»	Гостьова лекція, діалог, питання-відповіді	Мотивація через приклад, обмін досвідом
ЗАКЛЮЧНИЙ ЕТАП	2 тижні	9-10	Презентація результатів, рефлексія, планування майбутнього	Публічна презентація, обговорення, повторна діагностика, святкування	Презентовані проєкти, усвідомлені зміни, плани на майбутнє, створена ініціативна група
		9	«Презентація проєктів»	Захист проєктів, зворотний зв'язок, обговорення	Публічно презентовані ідеї, отримана підтримка
		10	«Свято молодості села»	Рефлексія, повторна діагностика, планування, святкування	Зафіксовані зміни, сформована ініціативна група